

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Michaela Trejbalová

Pojetí otroctví v románu Cecilia Valdésová

aneb Andělský pahorek

The concept of slavery in the novel Cecilia Valdés or El Angel Hill

Praha 2020

Vedoucí práce: Mgr. Dora Poláková, Ph.D.

Poděkování:

Mé poděkování patří Mgr. Doře Polákové, Ph.D. za odborné vedení práce, cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 17. května 2020

Michaela Trejbalová

Klíčová slova:

otroctví, otrok, Kuba, abolicionismus, rasismus, otrokář

Keywords:

slavery, slave, Cuba, abolition of slavery, racism, slave-holder

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se zaměřuje na pojetí otroctví v románu Cecilia Valdés aneb Andělský pahorek kubánského spisovatele Cirila Villaverde. V této práci se pokouším popsat a shrnout prostředky, jež autor využíval k boji za zrušení otroctví. V době, kdy vyšel Villaverdeho román, bylo otroctví již v mnoha zemích zrušeno a prohlášeno za nezákonné, vyjma Kuby. Kuba byla stále hospodářsky závislá na otrockém systému a vykořisťování černého obyvatelstva dováženého z Afriky. Tato práce se zabývá historickým vývojem otroctvím v době vzniku románu a v době, kdy se román odehrává, tedy v letech 1812 až 1831. Práce se věnuje vykreslení života černého otroka na Kubě, jeho společenskému postavení a snaží se vyobrazit sociální prostředí tehdejší doby. Zároveň se zaobírá smýšlením vyšších vrstev, bílých otrokářů, ale i míšenců ohledně otroků a jejich přístupu k systému otroctví jako takovému.

Abstract:

This bachelor thesis focuses on the concept of slavery in the novel Cecilia Valdés or El Angel Hill written by the Cuban writer Cirilo Villaverde. I try to describe and summarize the means that the author was using to fight for the abolition of slavery in this work. By the time Villaverde's novel came out slavery had already been abolished in many countries and declared as illegal – except in Cuba. Cuba was still economically dependent on the slavery system and on the exploitation of the black population that was being imported from Africa. This work deals with the historical development of slavery at the time the novel was written and at the time the novel takes place – 1812 to 1831. The thesis devotes on portraying of the life of the black slave in Cuba, his social status and tries to depict the social environment. It also concerns the way of thinking of the upper class, white slave-holders but also of the people of the mixed race about the slaves and their attitude towards the slavery system as such.

OBSAH

1	ÚVOD	7
2	SPOLEČENSKO-HISTORICKÝ KONTEXT DÍLA	8
2.1	HISTORICKÝ KONTEXT.....	8
2.2	SPOLEČENSKÝ KONTEXT	10
3	CIRILO VILLAVERDE	12
3.1	ŽIVOTOPIS CIRILA VILLAVERDEHO	12
3.2	DOMINGO DEL MONTE A LITERÁRNÍ SPOLEČNOST	14
3.3	VILLAVERDEHO POLITICKÁ ČINNOST	17
3.4	VILLAVERDE A OTROCTVÍ.....	20
4	CECILIA VALDÉSOVÁ ANEB ANDĚLSKÝ PAHOREK	26
4.1	LITERÁRNÍ ZAŘAZENÍ ROMÁNU	26
4.2	STRUČNÝ DĚJ	27
5	OTROCTVÍ V ROMÁNU CECILIA VALDÉSOVÁ ANEB ANDĚLSKÝ PAHOREK	28
5.1	OTROK JAKO VĚC A DALŠÍ POHLEDY NA OTROCTVÍ.....	28
5.2	TRESTY A JINÉ FORMY ZBAVENÍ LIDSKOSTI	32
5.2.1	<i>Uprchlí otroci</i>	35
5.2.1.1	Útěk na plantáži.....	36
5.2.1.2	Sebevražda.....	37
5.3	MEZILIDSKÉ VZTAHY	41
5.3.1	<i>Rodinné vztahy</i>	41
5.3.2	<i>Blanqueamiento</i>	44
6	ZÁVĚR	48
	RESUMÉ	50
	RESUMEN	52
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54

1 Úvod

Tato bakalářská práce se bude zabývat analýzou Villaverdeho pojetí otroctví v jeho nejslavnějším a nejvýznamnějším románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* a celkově se pokusím o rozbor Villaverdeho proti-otrockého smýšlení. Prvně bych ráda zmínila, že se budu zabývat pouze a výhradně rozbohem finální podoby *Cecilie Valdésové*. *Cecilia Valdésová* vyšla již roku 1839 v časopise *La Siempreviva* jako krátká romantická povídka o dvou milencích. Díky jejímu úspěchu se ji Villaverde rozhodl rozšířit do podoby románu, jehož první část vyšla pod stejným názvem na konci téhož roku. Ani jedno z prvních vydání však neobsahuje kritiku otroctví a otrokářského systému. To se objevilo až ve finální podobě *Cecilie Valdésové*, kterou Villaverde vydal roku 1882 ve Spojených státech amerických.¹

Domnívám se, že ke správnému určení Villaverdeho postojů je důležité zmínit jeho životopis, ve kterém se zaměřím na události, jež mohly formovat jeho názory. Významnou součástí Villaverdeho života byla politika, které zasvětil téměř celé období strávené v exilu ve Spojených státech amerických a která v mnohém formovala jeho názory. Ráda bych také zmínila významné osobnosti, jako byli Domingo del Monte nebo Villaverdeho manželka Emilia Casanovová de Villaverde, které zajisté ovlivnily směr jeho myšlenek. Domnívám se, že právě sled politických a historických událostí a výše jmenované osoby, ukázaly Villaverdemu, že svět není černobílý a na každý problém, ať již řešil nezávislost či otroctví, se musí podívat z vícero úhlů. I proto možná trvalo tak dlouhou dobu, než se Villaverde rozhodl vydat *Cecilii Valdésovou*, jež byla prvním veřejným prohlášením ohledně Villaverdeho proti-otrockých postojů.

Pro lepší orientaci jak ve Villaverdeho životopise a politické aktivitě, tak pro snažší pochopení událostí v *Cecilii Valdésové*, nastíním historicko-společenskou situaci na Kubě v období devatenáctého století.

Nicméně hlavní část mé analýzy Villaverdeho postojů bude spočívat v rozboru jednotlivých pasáží s otrockou tematikou v románu *Cecilia Valdésová*, neboť je to jedinečný zdroj Villaverdeho názorů. Na příkladech otroctví v románu se pokusím demonstrovat Villaverdeho smýšlení a pokusím se vyložit, co chtěl Villaverde svým čtenářům sdělit.

¹ LUIS, William. Cecilia Valdés: The Emergence of an Antislavery Novel. *Afro-Hispanic Review*. 1984, vol. 3, no. 2. s. 15-16

2 Společensko-historický kontext díla

V této kapitole bych chtěla stručně načrtnout významné historické události, o kterých se budu později v textu zmiňovat a které považuji za podstatné k pochopení celkového významu Villaverdeho jednání a jeho díla. V rychlosti též načrtnu rozložení společnosti a atmosféru tehdejší doby. Zaměřím se především na období, kdy se odehrává děj románu, tedy časový úsek mezi lety 1812 až 1831.

2.1 Historický kontext

Devatenácté století pro Kubu znamenalo velmi bouřlivé období, během něhož se museli obyvatelé ostrova vypořádat s mnoha problémy. Hned na začátku století se z Kuby stala velmoc ve výrobě cukru a s tím byla spojená potřeba většího množství pracovní síly.² Touto dobou byla Kuba již plně otrokářskou společností, což znamenalo, že ekonomika ostrova zcela závisela na práci otroků.³ Logicky tedy majitelé cukrovarů i nadále hledali pracovní sílu mezi otroky dováženými z Afriky.⁴ Čím více se však počet otroků zvyšoval, tím větší měli obyvatelé ostrova strach z jejich povstání a následného masakru bělochů, jak k tomu došlo na konci osmnáctého století na Haiti.⁵

Kuba byla stále součástí španělské kolonie, jinými slovy, pod nadvládou Španělska. Ostrovu vládl generální kapitán, který byl dosazován španělským králem⁶, a úřednické posty většinou obsazovali běloši přicházející z mateřské země nebo bohatí kreolové. Kuba byla velmi důležitou kolonií, jelikož z výroby cukru a pěstování tabáku plynulo Španělsku mnoho peněz do státní pokladny, a snažilo se tedy Kubu udržet všemi možnými způsoby. To se kreolům brzy přestalo líbit a požadovali reformy, které však nebyly splněny podle jejich představ.⁷ Navíc se začali ptát, k čemu vlastně španělskou vládu potřebují, když si již během mnoha historických událostí byli schopni poradit sami.⁸ Mezi kreoly se tak začínaly šířit první vlastenecké myšlenky a zároveň se již na začátku století zrodila idea nezávislosti Kuby na Španělsku.⁹

² GOTT, Richard. *Kuba: nové dějiny*. Přel. Jiří Kunc. Praha: BB/art, 2005. s. 71-72

³ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013. s. 8

⁴ KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 8

⁵ V roce 1791 došlo k masivnímu povstání otroků na francouzské části ostrova Saint Domingue, později přejmenovanou na Haiti. Otroci zničili třetinové plantáže, zrušili otroctví, pobili mnoho bělochů a ujali se vlády nad ostrovem. Kromě pozitivních dopadů (Kuba se stává cukrářskou velmocí), mělo povstání i dopady negativní, a to zejména strach Kubánců z podobné vzpoury.

GOTT, Richard. Op. cit., 2005. s. 69-72

⁶ OPATRŇÝ, Josef. Op. cit., 2002. s. 24

⁷ OPATRŇÝ, Josef. Op. cit., 2002. s. 36

⁸ OPATRŇÝ, Josef. Op. cit., 2002. s. 34

⁹ GOTT, Richard. Op. cit., 2005. s. 74

Získat nezávislost však nebylo jednoduché, a to zejména kvůli otroctví. Spousta otrokářů a majitelů otroků se obávalo, že by během bojů za nezávislost mohlo dojít k úspěšnému povstání otroků, což by vedlo ke konci prosperující ekonomiky. Volili tedy dobrovolné setrvání pod španělskou nadvládou, která jediná mohla zajistit vojenskou podporu a potlačit tak případnou vzporu otroků. Někteří kreolové se též obávali vzbouření otroků po vyhlášení nezávislosti. Otroci by ucítili dosažitelnou svobodu a povstali by proti bělochům.¹⁰

I z těchto důvodů se během devatenáctého století hojně rozšířila myšlenka zrušení obchodu s otroky a následně i otroctví jako takového.¹¹ Nejvýraznější byla v Anglii jak z ekonomických, tak později humánních důvodů.¹² Anglie nejen sama přestala obchod praktikovat, ale začala zakazovat i jiným státům, aby dovážely otroky. Po dlouhém nátlaku donutila Španělsko roku 1817 podepsat smlouvu o ukončení obchodu s otroky. Španělsko však smlouvu porušovalo. Kvůli tomu byl v Havaně zřízen anglicko-španělský soud, který měl dohlížet na její plnění. Jedním z anglických vyslanců, který měl dohlížet na dodržování smlouvy, byl i R. R. Madden¹³, o kterém se ještě zmíním.

Abolicionistické myšlenky se začaly objevovat i na Kubě. Jedním z největších propagátorů zrušení obchodu byl José Antonio Saco. Zdůrazňoval zejména ekonomické nevýhody zastaralého otrokářského systému a vyzdvihoval přednosti námezdní práce. Jeho myšlenky byly však přijaty až o mnoho let později.¹⁴

Španělsko se začalo obávat nejen revoluce na Kubě, ale i šíření myšlenky zrušení otrokářského systému. Otroctví napomáhalo španělské monarchii udržet si nadvládu nad ostrovem a strach kreolů z otrockého povstání byl pro ni výhodou. Ze strachu ze ztráty ostrova vláda posílila na Kubě vojenská opatření a persekuce. Nejprísnejší opatření byly za vlády Francisca Dionisia Vivese v letech 1823-1832¹⁵, za jehož působení se odehrává i děj našeho románu. Ani Vivesova vláda však nezamezila šíření revolučních myšlenek. O pár let později, roku 1844, dochází za vlády Leopolda O'Donella k pochybnému povstání otroků, nazývaného *La Escalera*. Po povstání došlo k tvrdým persekucím. Mnoho černochů a mulatů

¹⁰ OPATRNÝ, Josef. Op. cit., 2002. s. 35

¹¹ KŘÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 267

¹² KAŠPAR, Oldřich. *Dějiny Karibské oblasti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. Dějiny států. str. 137

¹³ GOTT, Richard. Op. cit., 2005. s. 88-90

¹⁴ OPATRNÝ, Josef. Op. cit., 2002. s. 37-38

¹⁵ GOTT, Richard. Op. cit., 2005. s. 83-84

bylo popraveno a spousta bělochů, obviněných z účasti na povstání, byla donucena k emigraci.¹⁶

Myšlenky nezávislosti se však šířit nepřestaly. Kubánští kreolové přišli s plánem anexe, což bylo dobrovolné připojení ke Spojeným státům americkým, díky kterým by mohli mít lepší podmínky a nemuseli by se zabývat problematikou otroctví, jelikož by jim USA pomohly. Anexe však nebyla úspěšná a brzy z ní sešlo úplně.¹⁷ Revoluční ideje přetrvávaly i nadále a v roce 1868 vypukla Desetiletá válka, jejíž cílem byla nezávislost Kuby. Nicméně i během této války sehrálo otroctví svou roli – představitelé revolučních vojsk se nemohli dohodnout, jak s otroctvím naložit po skončení války. Vnitřní rozpory byly jedním z hlavních důvodů, proč válka skončila neúspěšně roku 1878 paktem v Zanjónu.¹⁸

Desetiletá válka přinesla úspěch v jedné věci. Války se se svými pány účastnilo mnoho otroků, kterým byla po skončení války udělena amnestie a zároveň i svoboda. To vedlo Španělsko k postupnému zrušení otroctví. Roku 1880 byl vydán zákon o patronátu. Otroci sice museli sloužit ještě osm let (později sníženo na šest) u svého pána, ale poté získali svobodu. Otroctví tak oficiálně skončilo roku 1886.¹⁹

2.2 Společenský kontext

Otroctví a koloniální status samozřejmě ovlivnily i společenské uspořádání. V otrokářské společnosti byl *vztah pán – otrok základem společenské struktury [...]* a otroctví bylo podstatou pro *sebeidentifikaci obyvatel*.²⁰ Kubánci si navíc již natolik zvykli na černé otroky, že došlo ke splynutí pojmů „černocho“ a „otrok“ a barva pleti se tak stala jedním z poznávacích znamení otroka.²¹ Svobodní barevní obyvatelé²² se snažili co nejvíce distancovat od otrocké vrstvy²³ a vyzdvihovali svou světlejší barvu pleti, což vedlo k mnoha rasovým problémům. Běloši měli předsudky jak proti černochoům, tak míšencům.²⁴

Rasová a etnická diverzita vedla i k přísné hierarchizaci společnosti. Na vrcholu pyramidy se nacházeli generální kapitán, vojáci²⁵ a španělští úředníci, kteří vládli jménem

¹⁶ GOTT, Richard. Op. cit., 2005. s. 94-96

¹⁷ OPATRNÝ, Josef. Op. cit., 2002. s. 41-43

¹⁸ OPATRNÝ, Josef. Op. cit., 2002. s. 45-48

¹⁹ GOTT, Richard. Op. cit., 2005. s. 114

²⁰ KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 8

²¹ KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 32, 43

²² Svobodními barevními se označovali míšenci a svobodní černoši. KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 66

²³ KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 265

²⁴ KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 113

²⁵ ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. La obra narrativa de Cirilo Villaverde. In ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. *Acerca de Cirilo Villaverde*. Ciudad de La Habana, Cuba: Editorial Letras Cubanas, 1982. s. 327

monarchie. Pod nimi se nacházeli šlechtici, kteří šlechtický titul zdědili, nebo si ho koupili. Za nimi následovala skupinka bohatých Španělů a kreolů, kteří toužili získat šlechtický titul a posunout se tak ve společenském žebříčku o příčku výše. Jako dalšími v pořadí byla střední třída, do níž spadali kreolové vykonávající různá prestižní povolání. Byli to například právníci, lékaři, kněží či spisovatelé. Dále v žebříčku se nacházela vrstva obyvatel, kteří pracovali v zemědělské nebo řemeslné sféře.²⁶ Poslední příčku ve společenské pyramidě obsazovali černoši. Tuto skupinu můžeme rozdělit ještě do tří menších skupinek podle barvy pleti, a zda byli svobodní, či zotročení. Nejlepší postavení měli svobodní mulaté, následovali svobodní černoši a na úplném dně pyramidy se nacházeli otroci.²⁷

Je očividné, že mezirasové problémy a konflikty ztížily život zejména černošům a mulatům, ať otrokům nebo svobodným. Blíže se na jejich problémy zaměřím při rozboru *Cecilie Valdésové*. Nyní se již obrátím k Cirilu Villaverdemu a jeho postojům.

²⁶ LAZO, Raimundo. Cecilia Valdés: estudio crítico. In ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. *Acerca de Cirilo Villaverde*. Ciudad de La Habana, Cuba: Editorial Letras Cubanas, 1982. s. 248-249

²⁷ FIGUERO SÁNCHEZ, Cristo Rafael. Cecilia Valdés: conflictos Sociales/raciales de la protonación cubana. *Cuadernos de Lieteratura*. 2008, vol. 13., no. 25. s. 183

3 Cirilo Villaverde

V této kapitole se zaměřím především na ty části života Cirila Villaverdeho, které ovlivnily jeho tvorbu a formovaly jeho osobnost. Podrobněji zanalyzuji literární kroužek Dominga del Monte, kterého se účastnil nejenom Villaverde, ale i další významní umělci tehdejší doby. Též načrtnu Del Monte smýšlení, neboť byl považován za jednu z nejvýznamnějších osobností v oblasti kultury a svou činností značně ovlivnil mnoho spisovatelů. V poslední podkapitole zanalyzuji Villaverdeho politické smýšlení a jeho vývoj, dále osobnosti, které ho ovlivnily a také jeho postoj k otroctví.

3.1 Životopis Cirila Villaverdeho

Cirilo Villaverde se narodil 28. října 1812. Spolu se svými sourozenci vyrůstal na třetinové plantáži *Santiago* v západní části Kuby, která patřila rodině Lasů. Villaverdeho otec zde pracoval jako lékař a staral se převážně o raněné nebo nemocné otrocky, mezi nimiž Villaverde vyrůstal a mohl tak poznat jejich život z blízka.²⁸

Roku 1820 Villaverde odešel studovat do hlavního města, Havany. Studoval na známé střední škole pro chlapce z dobrých rodin, Seminario de San Carlos.²⁹ Spřátelil se zde s učitelem José Antoniem Sacem a s dalšími později významnými osobnostmi politického i kulturního dění na Kubě, což zajisté formovalo jeho názory a ovlivnilo jeho tvorbu.³⁰ Již v této době se zajímal o literaturu, ale vydal se studovat práva.³¹

Roku 1834 úspěšně ukončil studium práv a stal se advokátem. Nicméně povolání advokáta se zřekl kvůli zkorumpovanosti právního systému na Kubě a začal se věnovat literatuře.³² Publikoval články, povídky a krátké romány v různých časopisech a novinách, jako například v *El Faro Industrial*, *El Album* nebo *Miscelánea*. Zajímal se také o zdokonalování školního systému a stal se učitelem.³³

Jelikož se zajímal o kulturní dění na Kubě i ve světě, dostal se brzy k literární společnosti, kterou organizoval Domingo del Monte, známý mecenáš mladých nadějných

²⁸ BUENO, Salvador. *Figuras cubanas: breves biografías de Grandes Cubanos del siglo 19*. La Habana: Comisión Nacional Cubana de la Unesco, 1964. s. 226-227

²⁹ BUENO, Salvador. *Domingo del Monte*. Ciudad de La Habana, Cuba: Unión de Escritores y Artistas de Cuba, 1986. s. 11

³⁰ ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. La obra narrativa de Cirilo Villaverde. In ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. Op. cit., 1982. s. 302

³¹ BUENO, Salvador. Op. cit., 1964. s. 227

³² CRUZ, Manuel de la. Cirilo Villaverde. In ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. *Acerca de Cirilo Villaverde*. Ciudad de La Habana, Cuba: Editorial Letras Cubanas, 1982. s. 41

³³ BUENO, Salvador. Op. cit., 1964. s. 229

umělců a intelektuálů.³⁴ Během těchto schůzek účastníci hovořili o kultuře či společenském dění a zajímali se o politické a sociální problémy, které se následně objevovaly v jejich tvorbě.³⁵ Kvůli tomu se dostali do hledáčku španělských autorit jako odpůrci koloniálního režimu a během konspirace *La Escalera* roku 1844 byli někteří z nich nuceni odejít do exilu či se podrobit novým, přísnějším pravidlům.³⁶

Villaverde sice mohl na Kubě zůstat, a dokonce dál publikovat, nicméně jeho vlašný odpor ke španělské koloniální vládě se po povstání *La Escalera* výrazně změnil.³⁷ Nemohl již dál akceptovat persekuce a tvrdou cenzuru. Seznámil se s Narcisem Lópezem, venezuelským generálem působícím na Kubě. López chystal na ostrově povstání s cílem svrhnout španělskou vládu. Villaverde se k němu přidal a pomáhal mu jej organizovat. Povstání mělo proběhnout v roce 1848, bylo však vyzrazeno a López musel uprchnout do Spojených států.³⁸ V noci, během spánku, byl Villaverde překvapen vojáky, byl zajat a odsouzen na doživotí. Následujícího roku se mu podařilo z vězení uprchnout a emigroval do USA, kde se usadil v New Yorku. Tam se znovu setkal s generálem Lópezem, stal se jeho sekretářem³⁹ a pomáhal mu s organizací výprav, které měly za cíl znovu vyvolat povstání na Kubě a svrhnout koloniální režim.⁴⁰ I přesto, že výpravy byly neúspěšné a López byl při poslední z nich popraven, Villaverde dál usiloval o svržení koloniální vlády alespoň svou publikační činností.⁴¹ Stal se dokonce editorem⁴² významných kubánských novin *La Verdad* vydávaných v New Yorku.⁴³ Působil též jako učitel španělštiny a časem si se svou manželkou Emilií Casanovovou, také nadšenou odpůrkyní koloniálního režimu, založili vlastní školu.⁴⁴

Během Desetileté války se oba snažili podporovat revoluční vojáky na Kubě. Villaverde psal dál články a informoval kubánské exulanty v Americe o dění na ostrově, zatímco Casanovová sháněla peníze na zbraně a psala dopisy různým významným osobnostem s žádostí

³⁴ CRUZ, Manuel de la. Op. cit., 1982. s. 42

³⁵ BUENO, Salvador. Op. cit., 1964. s. 243-246

³⁶ BUENO, Salvador. Op. cit., 1986. s. 43

³⁷ LAZO, Rodrigo. *Writing to Cuba: filibustering and Cuban exiles in the United States*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2005. s. 171

³⁸ LAZO, Rodrigo. „A Man of Action“: Cirilo Villaverde as Trans-American Revolutionary Writer. In HERRERA-SOBEK, María – SÁNCHEZ KORROL, Virginia. *Recovering the U. S. Hispanic Literary Heritage: Volume III*. Houston: Arte Público Press, 2000. s. 317

³⁹ VILLAVARDE, Cirilo. Prólogo. In VILLAVARDE, Cirilo. *Cecilia Valdés*. Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1981. s. 5

⁴⁰ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2000. s. 318

⁴¹ BUENO, Salvador. Op. cit., 1964. s. 232

⁴² LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2000. s. 322

⁴³ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 65

⁴⁴ BUENO, Salvador. Op. cit., 1964. s. 233

o pomoc⁴⁵ (například Garibaldiho nebo Victoru Hugovi⁴⁶). Ačkoli revoluce nedopadla podle jejich očekávání, Villaverde si našel konečně čas napsat román *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*.⁴⁷

3.2 Domingo del Monte a literární společnost

Domingo del Monte byl v oblasti kultury jednou z nejvýznamnějších osobností první poloviny devatenáctého století.⁴⁸ Ráda bych proto v první řadě stručně zmínila jeho životopis společně s tím, co formovalo jeho názory. Poté se podrobněji zaměřím na literární kroužek.

Domingo del Monte navštěvoval Seminario de San Carlos, kde měl možnost seznámit se s důležitými osobnostmi devatenáctého století. Jeho spolužáky byly například José Antonio Saco nebo José Maria Heredia, se kterými si udržel dlouhodobé přátelství. Nejvíce ho v této době formoval jeho učitel Félix Varela.⁴⁹

Varelu můžeme označit za prvního kubánského separatistu. Jako jeden z prvních začal pochybovat o španělské vládě a domníval se, že od ní Kuba nemůže očekávat nic dobrého. Jediné řešení koloniálních problémů spatřoval v nezávislosti na španělské metropoli. Velmi pokrokové byly též jeho názory ohledně otroctví. Přál si svobodu a rovnost pro všechna etnika a neměl žádné rasové předsudky. Nicméně jeho názory nebyly v souladu se zájmy bohatých kubánských plantážníků, neuspěl a odešel do exilu.⁵⁰ Jeho myšlenky se však nepochybně šířily dále zejména prostřednictvím jeho žáků, jako byli Del Monte a Saco.

Po dokončení studií cestoval Del Monte po Spojených státech i Evropě a během svých cest navázal mnohá důležitá přátelství.⁵¹ Ve Španělsku se seznámil například s Josém Marianem Larrou, nejznámějším španělským kostumbristou.⁵² Díky svým cestám mohl poznat jak americkou, tak evropskou literaturu.⁵³ Zároveň se zajímal o politickou a ekonomickou situaci na Kubě. Po návratu na ostrov se rozhodl své literární znalosti a politické postřehy předat

⁴⁵ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 131

⁴⁶ CASANOVA DE VILLAVARDE, Emilia. *Apuntes biográficos de Emilia Casanova de Villaverde, escritos por un contemporáneo*. Nueva York, 1874.

⁴⁷ BUENO, Salvador. Op. cit., 1964. s. 234

⁴⁸ RIVAS, Mercedes. *Literatura y esclavitud en la novela cubana del siglo XIX*. Sevilla: Escuela de Estudios Hispano-Americanos de Sevilla, 1990. s. 90

⁴⁹ BUENO, Salvador. Op. cit., 1986. s. 11

⁵⁰ BUENO, Salvador. Op. cit., 1964. s. 13-19

⁵¹ BUENO, Salvador. Op. cit., 1986. s. 14

⁵² RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 119

⁵³ BUENO, Salvador. Op. cit., 1986. s. 14-15

ostatním. V podstatě se tímto způsobem snažil přimět mladé intelektuály ke zvýšenému zájmu o situaci na Kubě. Za tímto účelem založil literární společnost.⁵⁴

Účastníky literární společnosti byli především mladí intelektuálové jako Ramón de Palma, Pedro José Morillas, Anselmo Suárez y Romero, Juan Francisco Manzano a v neposlední řadě i Cirilo Villaverde. Občas na literární kroužek zavítal i známý mulatský básník Plácido.⁵⁵

Během setkání účastníci debatovali o literárních směrech, kubánských i světových autorech, ale i o společenských problémech tehdejší doby. Del Monte jim zapůjčoval knihy ze své vlastní sbírky, které považoval za významné a chtěl, aby se jimi jeho následovníci inspirovali. Byli to například autoři jako Walter Scott, Victor Hugo, Honoré de Balzac, Johann Wolfgang von Goethe a další. Motivoval je k psaní vlastních děl, které si pak vzájemně předčítali a kritizovali. Takto probíhala většina jejich sešlostí.⁵⁶

Del Monte je ovlivňoval i ve výběru literárních směrů a témat, o kterých měli psát. Primárně požadoval, aby jeho následovníci psali o Kubě.⁵⁷ Ať to byla díla o přírodě, společenských problémech nebo tradicích, chtěl, aby byla kubánská.⁵⁸ Podle Rivasové pomohla Del Monteho literární společnost vytvořit kubánskou identitu⁵⁹ a díla vzniklá v rámci literární společnosti můžeme označit za prvotní národní literaturu.⁶⁰ Domnívám se, že tím chtěl u besedníků vzbudit větší pocit vlastenectví. Chtěl, aby si uvědomili, že Kuba není pouze španělskou kolonií, ale má vlastní specifika, hodnoty, dějiny a tradice. Řeší své vlastní problémy, naprosto odlišné od problémů na Iberském poloostrově. Navíc kubánská populace je různorodá a složená z mnoha etnik, na rozdíl od převážně bělošského Španělska. Účastníci besed se měli zaměřit na svá města, prostředí, ve kterém žili, na kubánskou krajinu a také na rasovou diverzitu.⁶¹

S tím úzce souvisí i literární směr, který Del Monte podsouval svým besedníkům. Nechtěl, aby se příliš zabývali romantismem, který právě přicházel do amerických států z Evropy. Romantismus byl pro něj světem emocí a sentimentu, kde realita a tíživé společenské

⁵⁴ BUENO, Salvador. Op. cit., 1964. s. 242

⁵⁵ BUENO, Salvador. Op. cit., 1964. s. 243

RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 44

⁵⁶ BUENO, Salvador. Op. cit., 1986. s. 16-17

⁵⁷ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 115

⁵⁸ BUENO, Salvador. Op. cit., 1986. s. 25

⁵⁹ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 110

⁶⁰ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 117

⁶¹ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 115

problémy nemají dostatečný prostor.⁶² Del Monte naopak chtěl, aby psali kostumbristická⁶³ nebo realistická⁶⁴ díla, ve kterých se mohli zabývat realitou a společenskými otázkami.⁶⁵ Kostumbristická literatura jim sloužila jako hlavní prostředek pro skrytou kritiku společnosti⁶⁶ a naznačovali v ní, co by se mělo změnit.⁶⁷ Del Monte navíc požadoval, aby psali o době, kterou dobře znají. Jenom tak získají jejich literární postavy důvěryhodnost.⁶⁸ Za vzory jim v tomto ohledu dával především Waltera Scotta, jenž psal historické romány, Honorého de Balzaca⁶⁹, nebo právě španělského kostumbristu Larru.⁷⁰ Díky literární společnosti vzniklo mnoho kostumbristických děl a novinových článků.⁷¹ Mnohdy ale byla díla ovlivněna i romantismem, neboť to byl nový lákavý směr a Del Monteho následovníci ho chtěli rovněž vyzkoušet.⁷² Většina románů však byla směsí různých literárních směrů.⁷³ To se později projeví i v *Cecílii Valdésové*.⁷⁴

Nejdiskutovanějším tématem literární společnosti bylo otroctví.⁷⁵ Del Monte upřednostňoval nenásilnou cestu k jeho ukončení.⁷⁶ Uvědomoval si dopady otroctví na kubánské hospodářství a zároveň věděl, že právě kvůli otroctví Kuba setrvává pod vládou Španělska.⁷⁷ Svého přítele s podobným pohledem na otroctví, Josého Antonia Saca, požádal, zda by nemohl sepsat zprávu pojednávající o nevýhodách otroctví a zastaralosti otrokářského systému.⁷⁸ Dále můžeme zmínit jeho báseň *La patria*, ve které se objevily i proti otrocky laděné verše, které však podlely cenzuře a nemohly být vydány.⁷⁹ Mimo to se Del Monte se svými přáteli složil a společně vykoupili z otroctví Juana Francisca Manzana, nadějného mulatského

⁶² PAVELKA, Jiří – POSPÍŠIL, Ivo. *Slovník epoch, směrů, skupin a manifestů*. Brno: Georgetown, 1993. s. 168

⁶³ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 94

⁶⁴ CRUZ, Manuel de la. Op. cit., 1982. s. 42

⁶⁵ PAVELKA, Jiří – POSPÍŠIL, Ivo. Op. cit., 1993. s. 156

⁶⁶ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 110

⁶⁷ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 121

⁶⁸ BUENO, Salvador. Op. cit., 1986. s. 28

⁶⁹ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 111

⁷⁰ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 119

⁷¹ BUENO, Salvador. *Costumbristas cubanos del siglo XIX*. Caracas: Biblioteca de Ayacucho, 1985. s. 179, 325

⁷² RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 94

⁷³ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 116

⁷⁴ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 69

⁷⁵ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 96

⁷⁶ BUENO, Salvador. Op. cit., 1986. s. 40

⁷⁷ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 122

⁷⁸ SACO, José Antonio, Eduardo TORRES-CUEVAS a Arturo SORHEGUI. *Acerca de la esclavitud y su historia*. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1982. s. 208

⁷⁹ BUENO, Salvador. Op. cit., 1986. s. 19

spisovatele. Manzano občas navštěvoval literární kroužek.⁸⁰ To dokazuje, že Del Monte neměl rasové předsudky, spíše se obával persekucí, které by mu hrozily za kritiku otroctví.

Zřejmě nejdůležitějším Del Monteovým počinem, co se otroctví týče, bylo navázání přátelství s R. R. Maddenem, britským komisařem v anglicko-španělském soudu. Madden byl abolicionista a přísně kontroloval úřady na Kubě.⁸¹ S Del Montem se domluvili, že společně s besedníky připraví „Album“ složené z proti otrocky zaměřených děl. Anselmo Suárez y Romero napsal na Del Monteovo podnět román *Francisco* o životě otroka na plantáži. Manzano zase vylíčil svůj životní příběh v díle, které nazval jednoduše *Apuntes Autobiográficos* a k tomu přidal své básně *Poesías*. Pedro José Morillas přispěl dílem *El Rancheador* o chytání uprchlých otroků. Všechny spisy a dokumenty Del Monte předal Maddenovi, který je měl vydat v Londýně, jelikož na Kubě nemohly být publikovány. Díla měla za cíl podat svědectví o hrůzách otroctví a vzbudit k otroctví odpor. Del Monte si od toho pravděpodobně sliboval větší dohlížení Anglie na plnění smluv, možná větší kontrolu nad Španělskem, avšak v podstatě se během následujících pár let nic nezměnilo.

Del Monte svým chováním provokoval španělskou vládu, která se ho v reakci na jeho činy snažila obvinít z účasti na černošském povstání *La Escalera* a umlčet ho.⁸² Del Monte byl předvolán před vojenský tribunál, ale stihl odplout ještě před povstáním. Zbytek života strávil v exilu.⁸³

3.3 Villaverdeho politická činnost

O politické aktivitě Cirila Villaverdeho se příliš nepíše. Podle Diany Álvarezové Amellové ji příliš zastínila sláva jeho románu *Cecilia Valdésová*.⁸⁴ Je to překvapující, neboť Villaverde se o politiku a společenské problémy zajímal celý svůj život. Už v jeho raných dílech *El penitente* nebo *La joven de la flecha de oro* můžeme najít společenskou a rasovou problematiku tehdejší doby.⁸⁵ Navíc byl Villaverde jedním z nejvýznamnějších exulantů a politice se věnoval celých čtyřicet let, které strávil v exilu v USA. Domnívám se,

⁸⁰ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 97

⁸¹ GOTT, Richard. Op. cit., 2005. s. 89

⁸² RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 51

⁸³ BUENO, Salvador. Op. cit., 1986. s. 47-48

⁸⁴ ÁLVAREZ AMELL, Diana. The Strange Case of Narciso: Cirilo Villaverde's Politics. *Camino Real*, 9:12. Alcalá de Henares: Instituto Franklin, UAH, 2017. s. 116

⁸⁵ V *El Penitente* se Indián Guamá zabývá svou sociální podřadností a v *La joven de la flecha de oro* Španěl odmítá přijmout zaběhlé společenské zvyky na Kubě. ÁLVAREZ AMELL, Diana. Op. cit., 2017. s. 117.

že pochopení jeho politického smýšlení je velmi důležité pro pochopení jeho literární práce, včetně *Cecilie Valdésové*, a vede k lepší orientaci při analýze jeho postoji k otroctví.

V polovině devatenáctého století převládala na Kubě touha po anexi k USA. Anexe mohla být dvojí – k jižním, otrokářským státům, nebo k severním, proti-otrokářským. Připojení k jižním státům tak schvalovali většinou plantážníci a majitelé cukrovarů, kteří nechtěli přijít primárně o své otroky a podporovali otrokářský systém. Připojení k severním státům mohlo naopak pomoci se efektivně a plynule zbavit otroctví bez ekonomické a finanční újmy.⁸⁶ Každopádně v obou případech by Kuba nedosáhla absolutní nezávislosti a svobody. Z područí Španělska by pouze přešla pod Spojené státy. Zároveň však od anexe odrazovalo mnoho významných osob.⁸⁷

Villaverdeho politická činnost nebývá úplně jednoznačná a je vidět, že se v průběhu let vyvíjela. Zpočátku byli Villaverde s Lópezem nejčastěji označováni právě za anexionisty.⁸⁸ Za souhlas s anexí byli často kritizováni⁸⁹, ba dokonce byli obviňováni, že požadují anexi k otrokářským státům, aby měl systém otroctví na Kubě větší podporu.⁹⁰ Sám Villaverde několikrát prohlásil, že ani on, ani López, anexionisty nikdy nebyli a primárně jim šlo vždy o dosažení absolutní nezávislosti a svobody. V dopise Enrique Trujillovi jasně píše: „Nikdy jsem nebyl, nejsem a ničím jiným nebudu než stoupencem nezávislosti a mohl bych přísahat, že Gaspar Betancourt Cisneros a Narciso López jimi byli také.“⁹¹ Anexe měla být údajně pouze strategickým plánem, jak získat podporu USA a zajistit tak zbraně a vojáky potřebné k invazi na Kubu.⁹² Ačkoli zejména Lópezovo jednání nebylo vždy jasné, Villaverde, jak sám píše, s Lópezem strávil tři roky a dobře znal jeho názory, politické ideje i projekty ohledně nezávislosti Kubu.⁹³

Ačkoli se zpočátku ohledně anexe nevyjadřoval, jeho činy jsou jasné. V roce 1852 opustil noviny *La Verdad*, z důvodu jejich údajné zaujatosti. *La Verdad* byly finančně

⁸⁶ OPATRNÝ, Josef. Op. cit., 2002. s. 41

⁸⁷ OPATRNÝ, Josef. Op. cit., 2002. s. 42

⁸⁸ ÁLVAREZ AMELL, Diana. Op. cit., 2017. s. 117.

⁸⁹ VILLAVERDE, Cirilo. Narciso López. *Revista cubana: periódico mensual de ciencias, filosofía, literatura y bellas artes*, 1891, vol. XIII. s. 106

⁹⁰ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2000. s. 319

⁹¹ Vlastní orientační překlad, originál: „Yo fui, soy, y nunca seré otra cosa que independiente, y podría jurar que Gaspar Betancourt Cisneros y Narciso López lo fueron también.“

VILLAVERDE, Cirilo. Carta a Enrique Trujillo. In *La anexión de Cuba a los Estados Unidos. Polémica entre los sres Juan Bellido de Luna y Enrique Trujillo*. New York: El Porvenir, 1892. s. 84

nebo VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1891. s. 115

⁹² ÁLVAREZ AMELL, Diana. Op. cit., 2017. s. 124

⁹³ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1891. s. 110

podporována bohatými kubánskými plantážníky. Ti podporovali anexi k USA, neboť doufali, že proběhne klidným způsobem. Obávali se ozbrojené revoluce, která by mohla způsobit povstání otroků a černochů, zničení plantáží a vyhlášení černošského státu, jako tomu bylo na Haiti. Villaverde naopak požadoval výhradně ozbrojenou revoluci, jelikož to byl podle něj jediný možný způsob, jak získat absolutní nezávislost a svobodu. *La Verdad* primárně psaly o anexi a až sekundárně, pokud vůbec, vycházely články na podporu revoluce. Navíc *La Verdad* údajně podléhaly cenzuře.⁹⁴ To se Villaverdemu nelíbilo, *La Verdad* opustil a v New Orleansu založil svoje vlastní periodikum *El Independiente*, kde otevřeně psal o potřebě revoluce a nezávislosti.⁹⁵

Nelíbil se mu ani způsob, jakým chtěla Amerika Kubu získat. Spojené státy vedly mnohá vyjednávání o odkoupení Kuby od Španělska, ale skončila nezdarem. Podle Villaverdeho Američané zacházeli s Kubou jako s obyčejným „rančem“, když ji chtěli jednoduše koupit.⁹⁶

Během Desetileté války s manželkou Emilií Casanovovou de Villaverde velmi podporovali revoluční vojska na Kubě.⁹⁷ Villaverde byl však také kritický, a to zejména k Céspedesovi. Céspedes se přikláněl i k možnosti anexe k USA, pokud by to situace vyžadovala, což Villaverde vehementně odmítal. Villaverde měl bohaté zkušenosti jak s kubánskou, tak americkou politikou. Odrazoval od anexe k USA, jelikož věděl, že Spojené státy se soustředily pouze na své zájmy i na úkor osvobození Kuby.⁹⁸ Kuba pro ně byla pouze zajímavým teritoriem, o které by mohly rozšířit své území.⁹⁹

Villaverde brzy pochopil, že Spojené státy nejsou pro Kubu v ničem dobré. Španělskou vládu označil za *zloděje, který okrádá a připravuje Kubu o vše, co má; a vláda Spojených států je únoscem, jenž znásilňuje a zneuctívá.*¹⁰⁰

⁹⁴ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 75-92

⁹⁵ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 65

⁹⁶ „... quien trate de adquirir la posesion de Cuba por medio de una compra, cual si tratase de una hacienda de ruin ganado para mejorar la cria.“ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1891. s. 115

⁹⁷ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 131

⁹⁸ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2000. s. 326

⁹⁹ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2000. s. 318

¹⁰⁰ Vlastní orientační překlad, originál: „El Gobierno español en Cuba es el ladrón que roba y que despoja á Cuba de todo cuanto tiene; pero el Gobierno de los Estados Unidos es el raptor que la viola y deshonorra.“ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1891. s. 115

Ačkoli byl Villaverde v počátcích své politické dráhy lehce nestálý, nelze se mu divit. Musel být opojený svobodou a možnostmi, které mu Amerika nabízela.¹⁰¹ Nicméně dle svého svědomí se Villaverde vždy snažil udělat to nejlepší pro Kubu a doufal, že cestou anexe by mohli dojít k úplné nezávislosti.¹⁰²

3.4 Villaverde a otroctví

Villaverdeho postoj k otroctví prochází podobným vývojem jako jeho politické názory. Obojí z počátku nebylo možné jednoznačně definovat, jelikož Villaverde své postoje veřejně neformuloval a nemůžeme ho tedy ihned označit za abolicionistu. Villaverdeho smýšlení ohledně otroctví se formovalo v průběhu jeho politické kariéry a ovlivnily ho různé historické události či významné osobnosti z Villaverdeho okolí. Za odpůrce otroctví ho můžeme s jistotou prohlásit až po vydání románu *Cecilia Valdés* roku 1882, což byl jeho první veřejný výstup proti otrokářské instituci. Do té doby musíme Villaverdeho postoje dedukovat z jeho jednání a činů.¹⁰³

V první řadě Villaverdeho pohled na otroctví muselo formovat již jeho dětství.¹⁰⁴ Události z plantáže, cukrovaru i otcovy ošetrovny v něm zajisté zanechaly silné vzpomínky, kterých následně využil i při psaní *Cecilie Valdés*.¹⁰⁵ Navíc otroctví bylo součástí kubánské reality. Černoši a mulati, ať otroci či svobodní, byli nedílnou složkou společnosti a Villaverde nemohl tuto skutečnost ignorovat. Otroctví Villaverdeho doprovázelo po celý jeho život na Kubě i ve vzpomínkách na ostrov během exilu v USA. Proto se domnívám, že Villaverde si na otroctví musel udělat vlastní názor již během mládí, alespoň co se týče jeho vlastního lidského postoje k této instituci. Nicméně problematiku otroctví musel zajisté řešit i během svého politického působení. Najít však ideální řešení, jak získat nezávislost a zachovat prosperující ekonomiku nebylo jednoduché. Je možné, že zpočátku otroctví nepřikládal takovou váhu, jakou mělo¹⁰⁶, nebo se jím pouze nezabýval do takové míry jako jinými politickými tématy.

¹⁰¹ „... para tomar parte en las empresas del hombre libre en tierra libre.“

VILLAVERDE, Cířilo. Op. cit., 1981. s. 4

¹⁰² RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 53

¹⁰³ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 176

¹⁰⁴ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 171

¹⁰⁵ BUENO, Salvador. Op. cit., 1964. s. 227

¹⁰⁶ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 175

Jeho pohled na instituci otroctví jistě formovala i literární společnost Dominga del Monteho¹⁰⁷, o které jsem se podrobněji zmiňovala výše. Ačkoli Villaverde nenapsal žádné proti-otrocky zaměřené dílo v rámci literární společnosti, díla ostatních účastníků na něj měla jistý dopad. Nejvíce na Villaverdeho zapůsobil zřejmě Anselmo Suárez y Romero a to několika díly. Suárez y Romero vydal roku 1838 povídku *Carlota Valdésová*, která nese podobné prvky jako *Cecilia Valdésová* a je tedy patrné, že se jí Villaverde inspiroval.¹⁰⁸ Proto se přikláním k názoru, že stejně tak musel Villaverdeho ovlivnit i Suárezův významnější počín *Francisco*. U obou děl tvoří hlavní dějovou linku milostná zápletky, společné jsou i popisy fungování otroctví, práce na plantáži, tresty otroků a mnoho dalšího.¹⁰⁹

Přestože se tématu otroctví nevěnoval, jako kostumbristický autor nemohl postavu otroka opomenout. Zpočátku postavu otroka můžeme najít pouze ve zmínkách nebo krátkých epizodách. Například v díle *La joven de la flecha de oro* je stručný příběh otrokyně Anaclety, jež byla vykázána na plantáž za lehký prohřešek. Na plantáži s ní bylo špatně zacházeno, zabavili jí její slušné městské šaty, dostala hrubý pracovní oděv a ostříhali jí vlasy, což bylo považováno za velmi ponižující čin. V díle *El penitente* zemře otrokyně Maguana následkem krutého zacházení ze strany svého majitele. Nemůžeme zde však hovořit o proti-otrockých románech, neboť se opravdu jedná o velmi stručné zmínky.¹¹⁰ Ani o prvních dvou vydání *Cecilie Valdésové* nemůžeme hovořit jako o proti-otrocké literatuře, děj byl primárně zaměřen na milostnou zápletku mladých milenců a tématu otroctví se zde autor nevěnuje.¹¹¹

Na druhou stranu ale nemůžeme přesně určit, do jaké míry se Villaverde věnoval postavě otroka, neboť díla podléhala přísné cenzuře. Podle Rivasové je tedy možné, že otrok měl ve Villaverdeho dílech více prostoru, ale díla neprošla následnou kontrolou cenzorů.¹¹² Nicméně pravděpodobnější je, že se otroctvím příliš nezaobíral a věnoval se primárně psaní románů. To podporují i jeho slova z prologu k *Cecilii Valdésové*: ... vyměnil jsem své literární

¹⁰⁷ DE LA TORRIENTE, Loló. Cirilo Villaverde y la novela cubana. In ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. Op. cit., 1982. s. 129

¹⁰⁸ MYERS, Megan Jeanette. Literary Crossover in the Domingo del Monte Tertulia: Anselmo Suárez y Romero's and Cirilo Villaverde's C. Valdés Protagonists. *Hispania*. 2017, vol. 100, no. 2. s. 213-222

¹⁰⁹ ROSELL, Sara. Revisión de mitos en torno a Cecilia Valdés y Francisco: de la novela del siglo XIX al cine. *Hispania*. 2000, vol. 83, no. 1. s. 13

¹¹⁰ HOLLINGSWORTH, C. Cirilo Villaverde and Realism: The Theme of Slavery in Cecilia Valdés. *Caribbean Studies*. 1976, vol. 15, no. 4. s. 32

¹¹¹ ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. La obra narrativa de Cirilo Villaverde. In ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. Op. cit., 1982. s. 329-330

BUENO, Salvador. A los 165 años del natalicio de Cirilo Villaverde. In ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. Op. cit., 1982. s. 275

¹¹² RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 17

*zájmy za vyšší cíle, přesunul jsem se ze světa iluzí do světa reálného.*¹¹³ To si můžeme vyložit jako změnu témat, o kterých chtěl psát. Před emigrací do Spojených států se věnoval především psaní fikčních románů a povídek. Po emigraci se začal intenzivně zajímat o politiku a jeho pracovní náplní bylo psát zejména politické články.¹¹⁴ Prvním románem vydaným v USA byla právě až *Cecilia Valdés*¹¹⁵, ve které se i nadále věnoval závažným problémům, jako bylo otroctví.

Domnívám se tedy, že Villaverde si naplno uvědomil závažnost problematiky otroctví až během své politické kariéry. Během boje za nezávislost nejspíše zjistil, jak moc je otrokářský systém propojen s koloniálním režimem a tím pádem jak je zrušení otroctví zásadní pro získání svobody a nezávislosti celé Kuby.¹¹⁶ V podstatě můžeme říct, že tím, že bojoval za nezávislost, odmítal rovněž otrokářský systém.¹¹⁷

Avšak během této vypjaté situace se k otroctví také nevyjádřil. Ani v rámci hnutí za nezávislost, jehož byl Villaverde součástí, nebylo uvedeno žádné jednotné prohlášení k problematice otroctví¹¹⁸ a většina jeho členů se k otroctví vyjadřovala individuálně.¹¹⁹ Villaverde se navíc nevyjádřil, ani když byl nařčen z podpory anexe k americkým otrokářským státům¹²⁰, čímž ho v podstatě označili za podpůrce otrokářského režimu. Na tato nařčení Villaverde později reagoval různými prohlášeními ohledně jeho politických aktivit a jak jsem uvedla v předchozí podkapitole, anexi rezolutně odmítal.

Nicméně následné historické události – zejména již zmiňované chování vlády USA – napomohly Villaverdemu utvrdit se ve svém postoji k otroctví.¹²¹ Jak jsem uvedla výše, Villaverde se distancoval od novin *La Verdad*, jelikož byly podporovány bohatými plantážníky a majiteli otroků. Ti podporovali a ovlivňovali i fungování Kubánského výboru v New Yorku, se kterým Villaverde rovněž ukončil veškerá spojení.¹²² Mohl tímto způsobem dát najevo, že nechce být spojován s otrokáři a vlastníky otroků. Mimo to v pozdějších letech začal nabádat

¹¹³ Vlastní orientační překlad, originál: „... troqué mis gustos literarios por más altos pensamientos: pasé del mundo de las ilusiones al mundo de las realidades; ...“

VILLAYERDE, Cirilo. Prólogo. In VILLAYERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 4

¹¹⁴ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2000. s. 315-318

¹¹⁵ VILLAYERDE, Cirilo. Prólogo. In VILLAYERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 5

¹¹⁶ BUENO, Salvador. A los 165 años del natalicio de Cirilo Villaverde. In ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. Op. cit., 1982. s. 277

¹¹⁷ ÁLVAREZ AMELL, Diana. Op. cit., 2017. s. 117

¹¹⁸ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 59

¹¹⁹ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 145

¹²⁰ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2000. s. 319

¹²¹ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 177

¹²² LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 65-92

k politickým stykům i s jinými státy než se Severní Amerikou, a to zejména s Velkou Británií. Villaverde si musel být vědom, že Velká Británie je abolicionisticky zaměřená a požadovala by zrušení otroctví.¹²³

Velký podíl na formování Villaverdeho postoje k otroctví měl zajisté i samotný pobyt v USA. Debaty ohledně otroctví byly ve Spojených státech na denním pořádku. Severní státy USA (Unie) v zásadě odmítaly otroctví, zatímco jižanské státy (Konfederace) si bez něj nedokázaly představit fungování ekonomiky a hájily jeho zachování. Konflikt přerostl až v plán odtržení jižanských států od zbytku USA, což se nelíbilo severním státům a rozepře vyvrcholila občanskou válkou. Válka skončila vítězstvím Severu, zachováním jednoty USA¹²⁴ a oficiálním zrušením otroctví po celých Spojených státech.¹²⁵ Villaverde mohl na vlastní oči pozorovat, kam až může zajít spor o otroctví a jaké následky to může mít pro celou zemi.

Občanská válka šokovala i Villaverdeho ženu Emilii. Emilia Casanovová byla zarputilou abolicionistkou již od svého mládí a události ve Spojených státech ji velmi vylekaly. Požadovala úplné zrušení otroctví na Kubě a často kritizovala Kubánský výbor v New Yorku, jelikož dělal kompromisy se španělskou vládou i co se otroctví týče.¹²⁶ Emilia měla zaručeně velký vliv na vývoj Villaverdeho názorů na otroctví. Villaverde v úvodu k *Cecilii Valdésové* přiznal, že s Emilií konzultoval román kapitolu po kapitole a často si od ní nechával poradit.¹²⁷ Emilia Casanovová dala jasně najevo svůj pohled na otroctví i během Desetileté války. Ve svých dopisech psala, že je potřeba osvobodit otroky a dát jim zbraně, aby bojovali za svobodnou Kubu.¹²⁸ Domnívám se, že i Villaverde zastával stejný názor, ačkoli k otroctví se během Lópezových revolucí se nevyjádřil ani Villaverde, ani López.¹²⁹

Stejně jako na Kubě, tak i ve Spojených státech existovala abolicionistická literatura. Bezesporu nejvýznamnějším dílem je *Chaloupka strýčka Toma* od Harriet Beecher Stoweové.¹³⁰ Mezi literárními kritiky existují různé názory na to, do jaké míry nebo zda se vůbec Villaverde dílem inspiroval. Někteří vliv díla odmítají¹³¹, jiní kritici romány

¹²³ ÁLVAREZ AMELL, Diana. Op. cit., 2017. s. 126

¹²⁴ RAKOVÁ, Svatava – OPATRŇÝ, Josef. *USA*. Praha: Libri, 2003. Stručná historie států. s. 120-124

¹²⁵ TINDALL, George Brown – SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických*. Přel. Alena Faltýsková. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 332-334

¹²⁶ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 134-35

¹²⁷ VILLAVERDE, Cirilo. Prólogo. In VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 7

¹²⁸ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 133

¹²⁹ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 95, 175

¹³⁰ TINDALL, George Brown – SHI, David E. Op. cit., 2008. s. 300

¹³¹ LAZO, Raimundo. Cecilia Valdés: estudio crítico. In ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. Op. cit., 1982. s. 255

porovnávají a shodují se na některých společných aspektech.¹³² Já se přikláním k názoru Estebana Rodríguez Herrery, jenž tvrdí, že dílo bylo velmi úspěšné a slavné a nemůže být tedy pochyb, že ho Villaverde přinejmenším četl.¹³³ I to mu mohlo vnuknout myšlenku zařadit do *Cecilie Valdésové* prvek otroctví a formulovat tak veřejně svůj postoj k této instituci. Navíc vesměs všechna díla kubánských proti-otrockých spisovatelů, ať z literární společnosti nebo mimo ni, se stala významnými a vstoupila do dějin kubánské literatury. Je možné, že se k nim chtěl Villaverde přidat a konečně veřejně vyjádřit svůj postoj k otroctví. Následně po *Cecilii Valdésové* vydal i další dílo s otrockou tematikou a to *Diario del rancheador* z roku 1882.¹³⁴ Villaverde přepsal deník Francisca Estéveze, jenž se živil chytáním uprchlých otroků, což doprovázelo nemilosrdné a kruté chování.¹³⁵

Vydání *Cecilie Valdésové* bylo klíčovým momentem pro určení Villaverdeho postojů. Sám Villaverde v jednom z dopisů adresovaných Franciscu Puigovi de la Puente napsal, že nevěří, že by proti-otrocká literatura mohla být jen o minutu posunout abolicí otroctví kupředu.¹³⁶ Navíc *Cecilii* vydal až roku 1882, tedy dva roky poté, co již španělská vláda učinila některé kroky směřující ke zrušení otroctví¹³⁷, a pouhé čtyři roky předtím, než otroctví bylo oficiálně zrušeno. Navíc (jak ukáží i na příkladech z díla v následující kapitole) Villaverde nikde v románu nenabádá přímo ke zrušení otroctví¹³⁸, což už nebylo v podstatě ani potřebné. Je tedy docela možné, že *Cecilia Valdésová* sloužila pro Villaverdeho primárně jako vyjádření jeho postojů, aby již déle nemohlo docházet ke spekulacím.

Naskytují se zde však ještě dva důležité důvody k vydání *Cecilie Valdésové*. Jelikož si Villaverde plně uvědomil význam otroctví, musel se jistě zamyslet i nad problematikou jeho zrušení. Otázkou bylo, co s propuštěnými otroky. Nebylo možné se k nim nadále chovat svrchovaně a doufat v jejich podřízenost. Villaverde viděl jedinou možnou cestu v integraci černošského obyvatelstva do společnosti a přijmout ho jako součást kubánské identity. Plně

¹³² MARSHALL NUNN, Elbert. La primera novela cubana. In ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. Op. cit., 1982. s. 187

NAVARRO, Noel. Prólogo a Cecilia Valdés. In ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. Op. cit., 1982. s. 295

¹³³ RODRÍGUEZ HERRERA, Esteban. Estudio crítico a Cecilia Valdés. In ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. Op. cit., 1982. s. 140

¹³⁴ VILLAVERDE, Cirilo. *Diario del rancheador*. La Habana: Letras Cubanas, 1982.

¹³⁵ LUIS, William. Cirilo Villaverde. In SOLÉ, Carlos – ABREU, María Isabel. *Latin American writers*. New York: Scribar, 1989. s. 170

¹³⁶ „Por lo demás, yo veo ya muerte la esclavitud civil y no considero que el cuadro de sus horrores, por dramático que sea, ni por verdadero que se pinte, podrá adelantar un día, una hora, un minuto la abolición total, absoluta de esa odiosa institución.“

VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1982. s. 6-7

¹³⁷ LAZO, Rodrigo. Op. cit., 2005. s. 187

¹³⁸ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 127-129

si uvědomoval, že nepřijetí černochoů do společnosti by mohlo znamenat jejich povstání a další rebelie.¹³⁹ Eventuelně mohl román vydat, aby lidem připomněl hrůzy otroctví a nabádal je tak, aby se k němu již nechtěli vracet jak z humánních, tak politických a ekonomických důvodů a černochoy přijali do společnosti. Na tato tvrzení se blíže zaměřím při rozboru *Cecilie Valdésové*.

¹³⁹ TESTA MUÑOZ, Juliana Filies. Miedo blanco y amenaza negra: ejemplos de resistencia afrocubana en Cecilia Valdés. *Confluente*. 2018, vol. 10. no. 2. s. 10-11

4 Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek

4.1 Literární zařazení románu

Román *Cecilia Valdésová* bývá nejčastěji označován literárními kritiky za kostumbristické dílo. Kostumbrismus je literární proud, jenž vznikl v rámci romantismu a vyvíjel se směrem k realismu.¹⁴⁰ Základní charakteristikou kostumbrismu jsou popisy tradic, zvyků a mravů a zobrazení každodenního života jedné konkrétní společnosti, oblasti nebo země.¹⁴¹ Podle Suárezové-Muriasové byl kostumbristický směr naprosto přirozeným vývojem od romantismu k realismu a je tedy příznačné, že v kostumbristickém díle, jakým *Cecilia Valdésová* bezpochyby je, můžeme najít typicky romantický sentimentální příběh a zároveň realistické a podrobné popisy kubánské společnosti během koloniální otrokářské doby.¹⁴² Salvador Bueno dokonce uvedl, že hodnota *Cecilie Valdésové* spočívá zejména v realistickém zobrazení Kuby, které považoval za tak věrohodné a detailní, že román označil za historicko-kostumbristický.¹⁴³ Historický román vznikl taktéž v rámci romantismu a jeho hlavními představiteli byli například Victor Hugo nebo Walter Scott¹⁴⁴, kterým se Villaverde také inspiroval.¹⁴⁵

Někteří literární kritici dokonce tvrdí, že v *Cecilii Valdésové* můžeme najít i stopy nově se rodícího směru – naturalismu. Za naturalistické označují zejména pasáže, které se týkají nejnižších vrstev kubánské společnosti nebo epizody, jež zobrazují syrové popisy sebevražd otroků.¹⁴⁶

Román bývá též označován za abolicionistický nebo proti-otrocký. Já se přikláním podle vzoru Mercedes Rivasové spíše k označení proti-otrocký. Rivasová zastává názor, že abolicionistický román musí obsahovat jasné odmítnutí otrokářské instituce a otroctví jako takového. V *Cecilii Valdésové* najdeme kritiku otrokářského systému i otroctví, ale Villaverde v díle bohužel explicitně nevyjadřuje souhlas s jeho zrušením.¹⁴⁷ Nicméně je nesporné,

¹⁴⁰ ÁLVAREZ-AMELL, Diana. Las dos caras de Cecilia Valdésová: entre el romanticismo y el nacionalismo cubano. *Hispania*. 2000, vol. 83, no. 1. s. 1

¹⁴¹ BĚLIČ, Oldřich. *Španělská literatura*. Praha: Orbis, 1968. s. 223

¹⁴² SUÁREZ-MURIAS, Marguerite C. Variantes Autóctonas de la Novela Romántica en Hispanoamérica. *Hispania*. 1960, vol. 43, no. 3. s. 374

¹⁴³ BUENO, Salvador. *Historia de la Literatura Cubana*. La Habana: Editorial Nacional de Cuba, 1963. s. 141-142

¹⁴⁴ BĚLIČ, Oldřich. Op. cit., 1968. s. 223

¹⁴⁵ VILLAVERDE, Cirilo. Prólogo. In VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 6

¹⁴⁶ NUNN, Elbert Marshall. La primera novela cubana. In ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. *Acerca de Cirilo Villaverde*. Ciudad de La Habana, Cuba: Editorial Letras Cubanas, 1982. s. 188-189

¹⁴⁷ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1981. s. 127

že román je proti-otrocký, a to díky mnoha pasážím, kde Villaverde kritizuje otroctví a snaží se ve čtenáři vzbudit soucit a pochopení vůči otrokům.

Abych tedy shrnula své poznatky, *Cecilii Valdésovou* můžeme označit jako kostumbristický a proti-otrocký román, jehož význam spočívá zejména v realistickém a detailním popisu kubánské společnosti.

4.2 Stručný děj

Hlavní dějovou linku tvoří romantický příběh mezi mulatkou Cecilíí a bělochem Leonardem. Cecilia je nemanželská dcera mulatky Rosarie Alarcónové a bohatého bílého otrokáře Cándida Gamboya. Jelikož má don Cándido již rodinu, nikdo se nesmí dozvědět, čím je Cecilia dcera. Z těchto důvodů ji dá do Královského útulku, kde Cecilia dostane příjmení Valdésová a pokřtí ji, což by jí mělo zajistit lepší budoucnost než ostatním mulatům. Její matka však kvůli tomu zešílí a musí odejít do ústavu. O Cecilii se tak stará její babička Josefa.

Cecilia se zamiluje do Leonarda, syna dona Cándida a jeho ženy Rosy. Ani jeden z nich netuší, že jsou sourozenci ze strany otce. Cecilia je do Leonarda zamilovaná a touží, aby si ji vzal. Sňatkem s bělochem by si vylepšila svůj společenský status. Leonardovi se krásná Cecilia velice líbí, touží ji svést a pobavit se s ní, ale za manželku si ji vzít neplánuje. Sňatek s mulatkou by pro bělocha byla ostuda. Přislíbením manželství se mu ji podaří svést, dojde k incestu a počnou spolu dítě. Leonardo se však chystá oženit s Isabel, jemnocitnou dívkou z jeho společenské vrstvy, a Cecilii opustí. Cecilia je nešťastná a zhrzená, požádá svého přítele Josého Dolorese Pimientu, aby zavraždil Isabel, Pimienta je však zamilovaný do Cecilie a zabije Leonarda. Děj tedy končí tragicky a Cecilii zavřou do ústavu ke své matce za podíl na vraždě Leonarda.

Děj je protkán mnoha popisy tehdejší kubánské společnosti a také příběhy otroků. Díky nim se dozvídáme mnoho informací o Ceciliiině původu a zejména o chování celé rodiny Gamboových.

5 Otroctví v románu Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek

Problematika otroctví je velmi složitá a komplexní. Pokusím se obsáhnout to nejpodstatnější, o čem Villaverde píše, a vykreslit tak kubánskou otrokářskou společnost. Zaměřím se tedy přímo na příklady otroctví tak, jak je Villaverde popisuje, a budu se na nich snažit demonstrovat jak jeho postoje a názory, tak má tvrzení z předchozí kapitoly.

5.1 Otroek jako věc a další pohledy na otroctví

Postavu otroka známe již od starověku. Ačkoli se jeho působení v průběhu let měnilo, základní atributy otroctví a otroka zůstávaly stejné:

Byla to absolutní závislost otroka na vůli pána, jeho zbavení veškerých atributů lidské bytosti. [...] Otroek má formálně postavení nástroje, věci, kterou je možné prodat, zastavit, zlikvidovat. Nevztahuje se na něj ochrana zákonů, není způsobilý k právním úkonům, formálně postrádá jakékoli příbuzenské vazby. Nemůže hájit svoje zájmy u soudu nebo u soudu svědčit, uzavírat smlouvy ani právní svazky (manželství), nemá práva ani povinnosti vůči svým potomkům, kteří nemohou být pokládáni za legitimní.¹⁴⁸

To, že otroci nebyli považováni za lidi, je dobře vidět i v *Cecilii Valdésové*. Cándido Gamboa, otrokář a spoluvlastník třetinové plantáže, má na otroky jasný názor. Cándido vede rozhovor se svou manželkou Rosou, ve kterém se o otrocích zmiňuje jako o pytlích uhlí, balících, obyčejném nákladu nebo jako o zvířatech. Z jeho slov je též patrná lhostejnost k otrokům, kterou ještě více zdůrazňuje, co pro něj otroek znamená. V níže uvedeném rozhovoru můžeme demonstrovat i předsudky převažující u otrokářů a majitelů otroků na Kubě.

„- [...] En un santiamén fueron al mar los cascotes del agua de repuesto, no poca jarcia y los fardos que había sobre cubierta...“¹⁴⁹

(„[...] Pokusil se jim uniknout a dal do vody naházet zásoby pitné vody, výstroj i náklad, který zůstal na palubě...“)¹⁵⁰

Doña Rosa se ptá, zda oním nákladem myslí opravdu černochoy a Don Gamboa jí odpovídá:

„- Pues es claro – continuó Gamboa imperturbable-. ¿Tú no ves que por salvar 80 ó 100 fardos iba a exponer su libertad el Capitán, la de la marinería y la del resto del cargamento, ¿que era triple mayor en número? [...]“¹⁵¹

¹⁴⁸ KŘÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 9

¹⁴⁹ VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdés*. Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1981. s. 152-153 Všechny následující citace jsou z tohoto vydání.

¹⁵⁰ VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Přel. Josef Hajný. Praha: Práce, vydavatelství a nakladatelství ROH, 1983. s. 160-161 Všechny následující citace jsou z tohoto vydání.

¹⁵¹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 152-153

(„To je samozřejmé, dělá se to tak,“ pokračoval Gamboa jakoby nic. „Ty si myslíš, že kvůli osmdesáti nebo stu negrům bude kapitán riskovat celý náklad, který je třikrát větší? Že by riskoval svou svobodu a svobodu celé posádky? [...]“)¹⁵²

Na vyděšenou reakci doni Rosy odpovídá s naprostým opovržením.

„- ¡Ca! – dijo D. Cándido con el más exquisito desprecio. [...] Sobre que voy creyendo que tú te has figurado que los sacos de carbón sienten y padecen como nosotros. No hay tal. Vamos, ¿dime cómo viven allá en su tierra? En cuevas o pantanos. Y ¿qué aire respiran en esos lugares? Ninguno, o aire mefítico. [...]“¹⁵³

(„Ale!“ řekl don Cándido s nejvybranějším pohrdáním. „Především si nesmíš připouštět, že ty pytle uhlí cítí jako my. Víš, jak žijí tam, ve své krajině? V jeskyních nebo v močálech. A vzduch, který tam dýchají? Žádný, nebo nakažený morem! [...]“)¹⁵⁴

Cándido jí popisuje další jen těžko uvěřitelné praktiky otrokářů. Doña Rosa se podivuje a strachuje se o duše otroků, čemuž se don Cándido téměř vysmívá:

„- Y dale con creer que los fardos de Africa tienen alma y que son ángeles. Esas son blasfemias, Rosa – la interrumpió el marido con brusquedad-. Pues de ahí nace el error de ciertas gentes...Cuando el mundo se persuade que los negros son animales y no hombres [...].“¹⁵⁵

(„Přece si nemyslíš, že afričtí negři mají duši!? To by ses rouhala, Roso!“ přerušil ji příkře manžel. „To je právě největší omyl některých lidí! Až se svět přesvědčí, že negři nejsou lidi, ale zvířata [...]“)¹⁵⁶

Je zřejmé, že Villaverde zde nejen ukazuje realitu tehdejší doby, ale zároveň kritizuje omezenost ziskuchtivých otrokářů, kteří v sobě nemají krapet lidskosti. Doña Rosa sice projevila s otroky trochu soucitu a navzdory donu Cándidovi si myslí, že to jsou lidské bytosti, dál se ale jejich osudy nezaobírá, je k nim též lhostejná a jakmile ji zavolají k obědu, na problémy otroků zapomíná. Prostřednictvím doni Rosy však může Villaverde alespoň ukázat čtenářům svůj názor co se týče lidskosti otroků.

„[...] *Veloz* y la mayor parte de la carga, compuesta de seres humanos, diga él lo que quiera, de las garras de los testarudos ingleses.“¹⁵⁷

(„[...] ale přesto se od něj nedozvěděla, co zamýšlel udělat se Střelou a větší částí nákladu, jímž byly lidské bytosti, ať si Cándido o nich říkal, co chtěl.“)¹⁵⁸

¹⁵² VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 160-161

¹⁵³ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 152-153

¹⁵⁴ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 160-161

¹⁵⁵ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 152-153

¹⁵⁶ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 160-161

¹⁵⁷ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 152-153

¹⁵⁸ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 160-161

Debata ohledně toho, zda otroci jsou či nejsou lidskou bytostí, se objevuje vícekrát. O jejich postavení se zamýšlí Leonardo, student práv:

„- [...] Sólo sé que según el derecho patrio, hay personas y hay cosas; que muchas de éstas, aunque hablan y piensas, no tienen los mismos derechos que aquéllas. [...]“¹⁵⁹

(„Vím jen, že podle státního práva existují lidé a věci, a že jedni nemají stejná práva jako druzí, přestože mluví a myslí jako oni. [...]“)¹⁶⁰

Domnívám se, že Villaverde chtěl Leonardovou poznámkou ukázat absurditu tehdejších zákonů. Stejně jako v předchozím úryvku nabádal čtenáře k tomu, aby otroka přijmuli jako stejně rovnou lidskou bytost a podle toho se k němu i chovali. Zajímavé je, že ačkoli je Leonardo schopný uvažovat nad postavením otroka v podstatě jako o sobě rovném svobodnému člověku, k otrokovi se sám chová mnohem hůře než většina ostatních postav v románu. Je to možná Villaverdeho kritika vzdělaných lidí, kteří si uvědomují problematiku otroctví, ale nejsou schopni, ba dokonce možná ani nechtějí nic měnit a k otrokovi se chovají dále se stejnou krutostí.

Dalšími přežitými názory, které ohledně otroků panovaly, byly ty, že se narodili bez cti, nejsou rozumnými bytostmi a jejich údělem je otroctví.

„- ¿Y qué importa el quedar mal con el negro en la apariencia? Nadie tampoco guardó lealtad con los desleales a *nativitate*.“¹⁶¹

(„Co ti záleží na tom, jestli si nějaký negr bude myslet, že jsi zlá? Nikdo se nemůže chovat čestně k těm, kteří se narodili bez cti!“¹⁶²)

„- [...], mi opinión es que no debe esperarse de gente tan ignorante, como son los negros, el que juzguen y actúen cual las criaturas racionales. [...]“¹⁶³

(„[...] můj názor je ten, že nemůžeme do lidí tak nevědomých, jako jsou černoši, očekávat, že budou jednat jako rozumné bytosti. [...]“)¹⁶⁴

„Todos han nacido para la esclavitud, esa es su condición natural; en su mismo país no son otra cosa que esclavos, o de unos pocos amos o del demonio.“¹⁶⁵

¹⁵⁹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 59

¹⁶⁰ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 70

¹⁶¹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 282

¹⁶² VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 292

¹⁶³ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 270

¹⁶⁴ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 278-279

¹⁶⁵ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 270

(„[...] Jejich přirozeným údělem je otroctví, vždyť i ve vlastních zemích jsou jen otroky. Buď těch jejich pánů, nebo duchů. [...].“)¹⁶⁶

Villaverde výstižně popisuje smýšlení pánů v jednom ze vstupů vypravěče:

„Para el amo en general, el negro es un compuesto monstruoso de estupidez, de cinismo, de hipocresía, de bajeza y de maldad; y el solo medio de hacerle llenar sin murmuración, reparo ni retraso la tarea que tiene a bien imponerle, es el de la fuerza, la violencia, el látigo. El negro quiere por mal, es dicho común entre los amos. [...].“¹⁶⁷

(„Pro pána byl černý otrok obludnou míchanicí hlouposti a cynismu, pokrytectví, nízkosti a špatnosti a jediným prostředkem, jak ho udržet v poslušnosti, byl karabáč. Oblíbeným rčením otrokářů bylo: Otroek tím víc miluje svého pána, čím hůř se s ním zachází.“)¹⁶⁸

Na druhou stranu, hned v několika pasážích Villaverde zpochybňuje názor, že by otroci byli nerozumnými bytostmi. Například Dionisio, kuchař pracující u Gamboů, je vzdělaný a umí číst a psát.

„Sabía leer y escribir casi por intuición, dones de adquiridos que le revestían de mérito extraordinario a los ojos de sus compañeros de esclavitud, mucho más ignorantes que él, en general, bajo respectos.“¹⁶⁹

(„Skoro mimochodem se naučil číst a psát, díky čemuž neobyčejně vyrostl v očích ostatních otroků, kteří v porovnání s ním byli v tomto ohledu mnohem nevědomější. [...].“)¹⁷⁰

Jedním z dalších argumentů otroctví bylo, že černoši nejsou schopni se o sebe sami postarat a spravovat své záležitosti. To Villaverde také vyvrací. Za příklad si můžeme vzít rovněž Dionisia, který uteče od Gamboů a rozhodne se žít svobodně. Je schopen si ihned najít práci a postarat se o sebe sám. Příkladem může být i uprchlý černoš Malanga, který se sice živí převážně krádežemi, ale i tak je schopný se o sebe postarat bez pomoci pánů. Příležitostně si přivydělává šitím bot, což Dionisio umí také a rozhodne se tedy nastoupit do dílny mistra Sosy:

„[...] Malanga, así que su amigo recobró la salud y se halló en disposición de trabajar, lo condujo a presencia del maestro Gabriel Sosa y se lo recomendó de todas veras, [...].“¹⁷¹

(„Malanga skutečně promluvil s mistrem Gabrielem Sosou, a jakmile se jeho přítel uzdravil natolik, že mohl pracovat, nastoupil do dílny. [...].“)¹⁷²

¹⁶⁶ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 279

¹⁶⁷ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 277-278

¹⁶⁸ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 287-288

¹⁶⁹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 147

¹⁷⁰ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 156

¹⁷¹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 337

¹⁷² VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 341-342

5.2 Tresty a jiné formy zbavení lidskosti

Neodmyslitelnou součástí otroctví byly též kruté tresty a žalostné životní podmínky otroků. Fyzické tresty sloužily zejména k popírání lidské podstaty otroků, a kromě bičování nebyly výjimkou ani tresty jako kastrace nebo utínání končetin. K dehumanizaci otroků se využívaly i různé ponižující vnější znaky, například vypalování znamení, chudý nebo žádný oděv či tetování.¹⁷³ Nelidské chování začínalo již při získávání otroků v Africe – otrokáři je unášeli nebo nakupovali od překupníků s otroky.¹⁷⁴ „Právě násilí doprovázející uvržení do otroctví (...) podle některých antropologů a historiků odlišuje otroctví od jiných forem nesvobody a nucené práce.“¹⁷⁵ Podle Markéty Křížové bylo tedy otroctví založené na *prvotním násilném aktu*.¹⁷⁶ Otrokáři jim vypalovali hned po převzetí značky a podmínky nebyly lepší ani během plavby do Nového světa. Otroci seděli namačkaní za sebou, spoutaní řetězy a trpěli žízní.¹⁷⁷ V případě různých problémů navíc mohli obchodníci vyhodit potřebnou část „nákladu“ přes palubu.¹⁷⁸

Nelidské zacházení s otroky během plavby můžeme nalézt i v *Cecilii Valdésové*. Don Cándido byl spolumajitelem společnosti *Gamboa y Blanco*, která se specializovala na pašování otroků přímo z Afriky na Kubu.

„[...] ¿Y sabes cómo vienen? Barajados, quiere decir, sentados uno dentro de las piernas de otro, en dos hileras sucesivas, cosa de dejar calle en el medio y poder pasarles el alimento y el agua. Y no se mueren por eso. A casi todos hay que ponerles grillos, y a pocos es fuerza meterlos en barras.“¹⁷⁹

(„[...] A viš, jak je přivázejí? Jeden sedí druhému mezi nohama, takže tvoří dvě řady s uličkou, aby se jim dalo nosit jídlo a voda. Dokonce je třeba skoro všechny spoutat a někteří dostanou i zábradlí.“)¹⁸⁰

Po příjezdu na Kubu byli otroci prodáni a sloužili buď na plantáži, nebo v domácnosti. Nejčastěji se s trestáním otroků setkáme na plantážích, kde byl život otroka obecně horší než život ve městě. Otroci pracovali na hranici svých fyzických možností, byli špatně živeni a dostávalo se jim málo spánku na zotavení po těžké dřině. K tomu všemu je správci nemilosrdně trestali. Ve městě se otroci starali zejména o domácnost svých pánů – zastávali

¹⁷³ KŘÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 16

¹⁷⁴ KŘÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 132

¹⁷⁵ KŘÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 13

¹⁷⁶ KŘÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 13

¹⁷⁷ KŘÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 135

¹⁷⁸ KŘÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 136

¹⁷⁹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 152

¹⁸⁰ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 160

různé funkce jako například kuchař, kočí, správce nebo chůva. Městští otroci byli též lépe živeni a nestíhaly je tolik kruté tresty, což ale neznamená, že by se jim vyhnuly úplně.¹⁸¹

Jedním z příkladů trestání městského otroka je epizoda s kočím Apontem, který se provinil pouze tím, že čekal na svého pána na jiném místě, než měl přikázáno, ačkoli pro to měl jisté důvody. Leonardo si spíše hledal záminku k trestu, aby si na nebohém otrokovi mohl vylít zlost za věci, které se mu v uplynulém dni nepodařily. Aponteho trest je tedy spíše vybitím Leonardových frustrací než spravedlivým trestem.

„Y sin más ni más empezaron a llover zurriagazos en las espaldas desnudas del infeliz esclavo. Se retorció, porque los golpes los descargaba un brazo vigoroso, y decía: Bueno está, mi amo (por basta). [...]“¹⁸²

(„A bez dalšího otálení začaly na holá záda nešťastného otroka pršet rány bičíkem. Aponte se pod silnými šlehy kroutil a volal: „Dost, mladý pane, už dost! [...]“)¹⁸³

„Esto fue lo suficiente. Bien que ya era tiempo de que el joven hubiese desfogado la cólera que le dominaba, o de que se le desmayase el vigor.“¹⁸⁴

(„[...] To už stačilo. Kromě toho si už mladík dostatečně zchladil zlost, a ani sil mu už tolik nezbývalo.“)¹⁸⁵

Do příběhu vstupuje i vypravěč, který se zamýšlí nad tím, co se odehrávalo v duších obou účastníků trestání a čímž dle mého názoru nabádá čtenáře, aby se vcítili do obou postav a zamysleli se nad jejich pocity.

„[...] , ¿cuál de los dos, la víctima o el verdugo, encontró primero reposo en la cama? Mejor dicho ¿qué pasaba por el alma del amo cuanto se echó en la suya? ¿Qué por el alma del esclavo cuanto se desplomó en la rígida tarima? Difícil es que lo expliquen los que no han sido una ni otra cosa, e imposible que lo entiendan en toda su fuerza aquellos que no han vivido jamás en un país de esclavos.“¹⁸⁶

(„Co se odehrálo v duši mladého pána, když uléhal do postele? Jaké myšlenky táhly hlavou zbičovaného otroka, když padl ztěžka na tvrdou pryčnu? Těžko to poví ten, kdo nebyl na místě ani jednoho, ani druhého, a stejně obtížně to pochopí v plném rozsahu ten, kdo nikdy nežil v zemi, kde existuje otroctví.“)¹⁸⁷

Jedním z nejhorších trestů pro městského otroka bylo vyhnání na plantáž. Otroci věděli, jaké podmínky je na plantáži čekaly, a vyhnání se velmi obávali. Tento trest stihl Mariú de Reglu, služebnou u Gamboů, za to, že kojila svou vlastní dceru Dolores i přes zákaz doni Rosy. Její trest však rovněž nebyl opodstatněn jejími prohřešky, ale spíše strachem dona

¹⁸¹ RIVAS, Mercedes. Op. cit., 1990. s. 81-82

¹⁸² VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 143

¹⁸³ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 152

¹⁸⁴ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 144

¹⁸⁵ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 153

¹⁸⁶ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 144

¹⁸⁷ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 153

Cándida, že se María prořekne o jeho pletkách s mulatkou Rosario Alarcónovou a jeho nemanželské dceři Cecilii před manželkou Rosou. Rosa si zároveň na nebohé Maríi vylévala zlost za své problémy v manželství.

„En el código no escrito de los amos de esclavos no se reconoce proporción ni medida entre los delitos y las penas. Es que no se castiga por corregir, sino por desfogar la pasión del momento; de que resulta casi siempre se le apliquen al esclavo varias penas por un solo delito. [...] en concepto de doña Rosa no bastaban a purgar la culpa de su triste esclava.“¹⁸⁸

(„V nepsaném kodexu vztahů mezi pánem a otrokem se nestanovuje míra trestu v poměru k přestupku. Znamená to tedy, že pán otroka netrestá proto, aby ho napravil, ale aby si vylil chvilkovou zlost, z čehož vyplývá, že otrok bývá trestán několika tresty za jeden přestupek. Trest, který postihl Mariú de Regla, podle názoru doni Rosy tedy nestačil k úplnému odpykání viny ubohé otrokyně.“)¹⁸⁹

Na plantáži s Mariou zacházeli velmi špatně. Během setkání s Adelou, Carmen, tetou Juanou a sestrami Ilinechotými popisuje svá trápení a nelidské ponižující zacházení na plantáži. Surový správce don Anacleto ji uřízne vlasy, sebere jí boty a punčochy, jelikož je podle jeho slov nepotřebuje, a dá Marie výprask. María život v otroctví přirovnává k pomalému umírání.

„– [...] El Mayoral me tumbó en el suelo de un galletazo, hizo que dos morenos me sujetasen por los pies y las manos y me estuvo dando cuero hasta cansarse, creo yo, porque a los pocos cueros me desmayé y no supe más de mí. Ni volví en mi acuerdo hasta la noche en la tarima de la enfermería, donde estuve sin poder moverme como dos semanas. [...]“¹⁹⁰

(„[...] ale tenhle don Anacleto mě porazil na zem a dal mi takový výprask, že jsem okamžitě omdlela, a pak jsem se z něj vzpamatovávala čtrnáct dní na ošetřovně.“)¹⁹¹

María dál vypráví o donu Liborioví, následujícím správci, který ji zbičoval tak ukrutně, že jí zůstaly na zádech ohromné jizvy. Nabádá Adelu, aby si na ně sáhla a poznala tak část jejího utrpení. Isabela i teta Juana s ní soucítily a plakaly. I v době otrokářského režimu se našly citlivé osoby, které dokázaly pochopit utrpení otrokyně. Jsou výjimkami a Villaverde je dává za příklad správného křesťanského chování. Jak Isabel, tak teta Juana oplývají soucitem a smilováním a samy se ke svým otrokům chovají mnohem lépe než ostatní.

„La deslizó Adela, con cierto recelo, por entre la piel y las ropas de la negra y las retiró precipitadamente porque sus dedos de rosa fueron tropezando con verdugón tras verdugón, trazados en todos sentidos, a la manera de los camellones del terreno recién arado, por la punta del látigo del celoso capataz. Entonces comprendió la joven

¹⁸⁸ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 173

¹⁸⁹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 182

¹⁹⁰ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 314

¹⁹¹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 322

una parte del martirio de su ama de leche. Doña Juana e Isabel se horrorizaron y vertieron más de una lágrima de simpatía por la martirizada esclava.“¹⁹²

(„Adela zdráhavě vjela rukou černošce pod šaty a pod růžovými prsty ucítila jizvy po řemíncích karabáče žárlivého správce, které se rozbíhaly na všechny strany jako brázdy na poli. Tak dívka pochopila alespoň část mučednictví své kojné. Doña Juana a Isabel byly vyprávěním poděšené a utíraly nejednu slzu nad zbědovanou otrokyní.“)¹⁹³

Domnívám se, že Villaverde odsuzuje nejen kruté fyzické tresty jako takové, ale zejména chování pánů či správců, kteří v podstatě viní otroky za své vlastní chyby a morální poklesky, kterých se dopustili. Je to kritika cti, kdy člověk není schopen přiznat své vlastní selhání či omyly, postavit se zodpovědně následkům či se jednoduše omluvit. Villaverde může čtenáře nabádat i k tomu, aby se vždy chovali čestně a nehledali viníka v někom jiném, pokud je vina na jejich straně.

5.2.1 Uprchlí otroci

S brutálními tresty úzce souvisí útky otroků, neboť tresty a žalostné podmínky byly hlavními důvody, proč se rozhodli uprchnout a stát se opět svobodnými bytostmi. Pokud se otrok rozhodl vrátit, nebo byl chycen, většinou následoval velmi krutý trest, neboť útěk byl jedním z nejhorších provinění.¹⁹⁴ Otrokův čas patřil jeho pánovi, a pokud ho o něj okradl, neminulo ho potrestání.¹⁹⁵

„[...] entonces habrá lugar de castigarle por su falta, una de las más graves que pueden cometerse en estas fincas. Alzarse, fugarse el esclavo, privar el amo de sus servicios sin causa poderosa y bastante, por más o menos tiempo, es imperdonable; no sólo por él mismo, sino por el mal ejemplo a sus compañeros. [...]“¹⁹⁶

„[...] Je to jedno z nejtěžších provinění, jakého se může otrok dopustit, protože útekem okrade pána o své služby, bez závažného důvodu, a to je neodpustitelné. A nejen to, dává i špatný příklad ostatním. [...]“¹⁹⁷

Nejčastěji otroci prchali z plantáží a mířili do neobydlených hornatých oblastí, kde zakládali osady, takzvané *palenques*, anebo se přidávali do již založených osad. Otroci se snažili utíkat i ve městech, což ale bylo složitější. Pro černého otroka bylo těžší splynout s lidmi ve městě, a tudíž mohl být snáz chycen.¹⁹⁸ Metaforou pro útěk může být i smrt, kdy

¹⁹² VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 316

¹⁹³ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 324

¹⁹⁴ HOLLINGSWORTH, C. Op. cit., 1976. s. 39

¹⁹⁵ ANZZOLIN, Kevin. Hurry Up and Wait: Horology, Morality, and Irony in Cirilo Villaverde's *Cecilia Valdés o la Loma del Angel*. *Afro-Hispanic Review*. 2016, vol. 35, no. 1. s. 12

¹⁹⁶ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 309

¹⁹⁷ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 286

¹⁹⁸ KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 60, 160

otrok již nemá síly uprchnout před pánem a rozhodne se spáchat sebevraždu. Pro africké černochoy bylo snazší vzít si život, neboť věřili, že se po smrti navrátí do své domoviny.¹⁹⁹

„[...] *Apuráamente* ellos se tienen *tragáo* que cuando se *ajorcan* aquí van derechitos a su tierra.“²⁰⁰

„[...] Dokonce si myslí, že když se oběsí, po smrti půjdou rovnou do své země.“²⁰¹

V *Cecilii Valdésové* najdeme příklady všech forem útěků, nicméně nejpodstatnější a nejvíce vypovídající jsou úryvky týkající se útěků otroků z plantáže.

5.2.1.1 Útěk na plantáži

Na *Džbánu* dojde k útěku skupinky otroků, kteří se rozhodli uprchnout zejména kvůli sadistickému správci donu Liboriovovi, který je týral. Po příjezdu pánů na farmu se jich část rozhodne vrátit zpět a žádají po svých pánech odpuštění. Doña Rosa slíbí, že je nebude trestat, ale don Liborio tak učiní i přes Rosin zákaz a začne trestáním uprchlé Tomasy. Stejně jako v předešlých případech si don Liborio na otrocích vylévá zlost a zároveň má z jejich trestání zvrhlou radost, kterou mu „kazí“ pouze Tomasino stoické přijímání trestu.

„– [...] ¡Ah pedazo de p...! Y sin más ni más la pegó tan fuerte bofetón, que la tendió en el suelo aturdida. [...].
- Vírate! [...].“²⁰²

„[...] Ty děvko!“ a vlepil jí takový pohlavek, že černoška upadla na zem. [...] „Lehni si na břicho!“²⁰³

Don Liborio nařídí ostatním otrokům, aby ji podrželi. Tři poslechnou, pouze Julián se odmítá podílet na jejím bičování. To dona Liboria rozzuří ještě více a vybije si zlost na Juliánovi i Tomase.

„– ¿Y tú qué haces, perro? ¿Por qué no metes mano? [...] Acompañó, además, las palabras con tan fuerte garrotazo con el mango del látigo en la cabeza del esclavo, que le hizo titubear y caer luego de rodillas a los pies de Tomasa. [...].

- Sujeta por la pata a esa grandísima p... o vive Dios! que te muelo a palos. Y por vía de apremio le asestó un segundo garrotazo, [...] le dividió la piel como con un cuchillo y brotó un chorro de sangre de la herida. Julián a tientas apoyó la mano abierta en la garganta del pie de su compañera, y ... empezó el bocabajo.“²⁰⁴

„A co ty, pse?! Ty se nepřidáš? Ohni se, ty...!“ [...] Svoje slova doprovodil tak silnou ranou dřevěným držadlem karabáče, kterým černochoha udeřil do hlavy, že se Julián zapotácel a padl na kolena k Tomasiným nohám. [...].

¹⁹⁹ KRŽÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 159

²⁰⁰ VILLAVARDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 276

²⁰¹ VILLAVARDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 285

²⁰² VILLAVARDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 285

²⁰³ VILLAVARDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 295

²⁰⁴ VILLAVARDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 286

„Popadni tu děvku za nohu, nebo z tebe, přísahám, nadělám sekanou!“ A svá slova podtrhl novou ranou, [...]. Kůže mu praskla jako pod nožem a z rány se vyřinula krev. Julián poslepu nahmatl nohu své družky a... začalo bičování.“²⁰⁵

Don Liborio je typickým příkladem zvrhlého a narušeného člověka, neboť žádný normální jedinec by nebyl schopen násilí v takové míře. Toho si později všimne i doña Rosa a Liboria vyhodí, neboť zejména kvůli němu otroci utíkali z plantáže.

Villaverde ukázal, jak nelidské může být chování dona Liboria. A jistě se našli daleko ukrutnější správci, kteří své oběti trestali i horšími způsoby. Absolutní moc člověka nad druhým člověkem nevyvolává nic dobrého a na tomto příkladu můžeme vidět, jak otroctví mění chování člověka a deformuje celou společnost.²⁰⁶

5.2.1.2 Sebevražda

Součástí skupiny uprchlých otroků byli i Pedro a Pablo, kteří se však rozhodli zůstat v lese a nevracet se na plantáž. Pablo spáchal sebevraždu nejspíše ze strachu, že ho chytí a potrestají. Oběsil se v lese na stromě.

„[...] se entretenían en devorar el cadáver de un negro, colgado por el pescuezo de la rama de un árbol a orillas de la vereda, e interrumpidas en lo más interesante del festín, manifestaban su indignación de la manera dicha.“²⁰⁷

(„[...] supové trhali tělo černocho oběšeného na stromě přímo u stezky. [...].“)²⁰⁸

„Habíanle extraído los ojos y la lengua, y cuando fueron interrumpidas buscaban afanosas el corazón con sus encorvados picos.“²⁰⁹

(„Mrchožrouti mu vyklovali už oči a jazyk a byli vyrušeni zrovna ve chvíli, když se svými zahnutými zobáky dobývali k srdci.“)²¹⁰

Pedro byl chycen ranheadory (lidmi, co se zabývali chytáním uprchlých otroků) se psy, kteří ho zle pokousali, a byl odveden zpět na farmu *Džbán*. I přes těžká zranění ho don Liborio nechal svázat, aby se nemohl hýbat a znovu utéct. Navíc mu pohrozil potrestáním, jakmile se dostatečně uzdraví. Pedro se lekne, je velmi vysílen a představa dalšího týrání a nekonečné práce je pro něj zřejmě natolik nepředstavitelná, že se rozhodne spáchat sebevraždu spolknutím

²⁰⁵ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 296

²⁰⁶ KŘÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 147

²⁰⁷ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 302

²⁰⁸ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 310

²⁰⁹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 302

²¹⁰ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 311

jazyka, což byl velmi bolestivý druh smrti. Lékař vysvětloval donu Cándidovi průběh a následně se šli na zuboženého otroka podívat:

„– [...] Tal género de muerte, lo mismo que el del ahogado, debe ser muy doloroso, peor que el de estrangulación en horca, porque no se produce la asfixia instantáneamente, sino por grados, en todo su conocimiento [...].“²¹¹

(„[...] tenhle způsob smrti je stejně jako zadušení asi velice bolestivý, horší než oběšení, protože smrt nenastane okamžitě, ale postupně a při plném vědomí. [...].“)²¹²

„[...] Horrorosa era su vista, habiendo adquirido ya la rigidez de la muerte. [...] A consecuencia de las mordidas de los perros, tenía hinchados los brazos, las piernas y el levantado pecho; los ojos casi fuera de sus cuencas e inyectados de sangre, de la cual estaban salpicadas sus ropas en jirones.“²¹³

(„[...] Na otroka byl hrozný pohled, neboť u něj už nastal *rigor mortis*: celé tělo měl potřhané od hrozných psích zubů a v důsledku zadušení mu oči vylezly z důlků a zalily se krví. [...].“)²¹⁴

María de Regla podrobněji vypráví, jak Pedro trpěl za své druhy při jejich bičování, nebo jak se lekal při každém psím zaštekání. Poslední kapkou pro něj byla návštěva dona Liboria, který mu slíbil trest za jeho útěk. Poté se též rozhodne pro sebevraždu.

„– [...] Pero en mala hora entró aquí D. Liborio [...]. Venía furioso. Dijo que lo habían botado por culpa de Pedro, pero que no se quedaría riendo muy cachorro, pues había ordenado el señor D. Cándido que le dieran un novenario luego que se pusiera bueno, y que si él tenía el gusto de dárselo se lo daría el otro mayoral. [...] Desde este momento decidió quitarse la vida. [...].“²¹⁵

(„[...] Vzápětí se ale objevil don Liborio [...] a nadával, že ho kvůli Pedrovi vyhodili, ale že se ten lotr dlouho nebude smát, protože don Cándido nařídil, aby mu dali co proto. [...] Od té chvíle nemyslel na nic jiného, než na to, jak sejít ze světa. [...].“)²¹⁶

Vidina nekonečné práce, krutých trestů, hladu, žízně a zimy a v neposlední řadě i odloučení od všeho, co kdy znali²¹⁷, pro ně byla naprosto nepředstavitelná a rozhodli se raději pro sebevraždu. Villaverde ukazuje, že pro černochoy nebylo otroctví „vysvobozením“, jak si spousta lidí myslela, ale utrpením. Útěk i sebevražda byly jednou z možných forem nesouhlasu s otroctvím.²¹⁸ Záměrně jsem citovala i velmi naturalistické části, které měly čtenáři dokonale nastínit hrůznou situaci a přimět ho tak, aby odsoudil otrokářský systém. Jak příšerné muselo být otroctví pro černocho, jestliže sebevražda pro něj byla osvobozením. Domnívám

²¹¹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 296

²¹² VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 306

²¹³ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 297

²¹⁴ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 306

²¹⁵ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 299

²¹⁶ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 308

²¹⁷ KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 136

²¹⁸ KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 159

se tedy, že Villaverde chtěl poukázat zejména na tento fakt. Co jiného by lidem mělo názorněji dokázat, že otroctví je nelidská a zavrženíhodná instituce.

Zároveň si myslím, že ukázka násilných trestů měla ve čtenářích vzbudit pocit lítosti k otrokům a odsoudit kruté jednání jejich majitelů a správců. Je to ukázka lidského selhání a dle toho soudím, že Villaverde nabádá čtenáře, aby se distancovali od otrokářského systému a nechtěli se k němu již více vracet. Navíc epizody s trpícím otrokem by měly v každém podnítit soucit, což by následně mohlo otrokům či černochům ulehčit cestu integrace do společnosti po zrušení otroctví.

Villaverde též kritizuje lhostejnost a nezájem některých postav, zejména rodiny Gamboových. Ani jeden člen z rodiny (kromě mladé Adely) nemá slitování se svými otroky a jde jim pouze o to, aby nepřišli o část svého majetku a finance, které investovali do jejich koupě. Villaverde zřejmě odsuzuje i chování lékaře, který zlehčuje otrokova zranění – o podlitinách, které jsou následkem těžké práce, hovoří naprosto lhostejně.

„[...] no hay temor de hematomas, aunque se ha presentado la hematoma consiguiente a la exasperación física y moral, bajo la cual viene laborando hace tiempo el enfermo. [...]“²¹⁹

(„[...] takže se netřeba obávat vykrvácení, přestože má po těle podlitiny, jež jsou následkem dlouhotrvajícího tělesného a duševního vyčerpání. [...]“)²²⁰

Ostře kritizuje i dona Cándida, kterého Pedro příliš nezajímá a důležitější pro něj je stihnout včas svou kávu. Nemoci a zranění svých otroků bere na lehkou váhu a neváží si lidského života. Villaverde zde odsuzuje ztrátu lidskosti a empatie.

„- ¡Que si es! Demasiado. Apresurémonos no sea que perdamos el plus café. [...]“²²¹

(„[...] Ale pospěšme si, abychom nepřišli o sklenku tvrdého ke kávě! [...]“)²²²

Dobrym příkladem by naopak mohly být sestry Ilinchetovy společně se svou tetou Juanou a Adelou Gamboovou. Zejména Isabel je velmi soucitná a citlivá dívka, která se ke svým otrokům chová lidsky a zajímá se o ně. Její rodina vlastní kávovníkovou plantáž s asi stovkou otroků, kteří mají slečnu Isabel velmi rádi. Naopak pobyt na plantáži *Džbán* je pro Isabelu noční můrou. Všimá si, s jakým nezájmem se Gamboovi starají o své otroky a mnohokrát v románu projevuje své emoce. Isabel může být příkladem, jak se po zrušení

²¹⁹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 282

²²⁰ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 292

²²¹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 299

²²² VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 307

otroctví chovat k propuštěným černochům – s empatií a lidskostí je přijmout do společnosti a chovat se k nim jako k sobě rovným. Navíc Villaverde vyzývá čtenáře, aby měli k otrokům úctu za to, co vše vytrpěli a jejich muka přirovnává dokonce k utrpení Ježíše Krista.

„Si se hubiera pedido informe a las señoritas sobre lo que habían visto en la enfermería, habrían referido muy diferente historia de la relatada por el médico y Leonardo. Hubieran dicho que el Hércules africano tendido bocarriba en la dura tarima, con ambos pies en el cepo, con los hoyos cónicos de los dientes de los perros aún abiertos en sus carnes cenizas, con los vestidos hechos trizas, por toda almohada para descansar la cabeza, las palmas de las manos, a pesar de tener rasgados los dedos y, necesariamente doloridos, Jesucristo de ébano en la cruz, como alguna de ellas observó, era espectáculo digno de conmiseración y de respeto. Su arrepentimiento de haber concurrido a aquel lugar no podía compararse sino con el dolor que experimentaron, singularmente la piadosa Isabel, cuando se desengañaron que no podían hacer nada en alivio de ésta otra víctima de la tiranía civil en su desventurada patria!“²²³

(„Kdyby se byl někdo zeptal slečen, co viděly na ošetřovně, byly by vypověděly docela odlišnou historku, než jakou vyprávěli lékař a Leonardo. Byly by řekly, že ten africký Herkules na dřevěné lavici s nohama v kládě a s pokousanýma a zajisté rozbolavělýma rukama pod hlavou jako jedinou poduškou a s dosud otevřenými kuželovitými rankami od psích zubů, rozesetými po celém těle, tenhle ebenový Kristus na kříži, si zaslouží politování, soucit a úctu. Lítost nad tím, že šly na místo, byla nesrovnatelná s bolestí, kterou pocítily (především soucitná Isabel), když poznaly, že nemohou přinést žádnou úlevu oběti občanské tyranie ve své nešťastné zemi.“)²²⁴

Příkladů Isabelina soucitu, kterým Villaverde nabádal čtenáře, aby si udělali sami obrázek o nelidském chování majitelů otroků, najdeme mnoho.

„[...] lo peor, en opinión de Isabel, era la extraña apatía, la impasibilidad, la inhumana indiferencia con que amos o no miraban los sufrimientos, las enfermedades y aun la muerte de los esclavos. [...] Como si el negro fuese malvado por negro y no por esclavo. Como si tratado como bestia se extrañara que se portara a veces con fiera.“²²⁵

(„[...] co viděla, stačilo k tomu, aby si udělala obraz o bezprávném postavení otroků na *Džbánu*, a aby se jí z hloubi duše dotkla nelidská lhostejnost a nevšímavost pánů, s nimiž přihlíželi utrpení, nemocem a dokonce i smrti otroků. Toto poznání považovala za nejhorší ze všech: vždyť se chovali, jako by černoch byl zploucencem d'ábla, a zacházeli s ním jako se zvířetem.“)²²⁶

Na druhou stranu postava Isabel může být i kritikou lidí, kteří mají sice s otroky soucit, ale dále podporují otrokářský systém tím, že otroky vlastní. Navíc nejsou schopni žádného činu, který by změnil situaci, a otroci získali svobodu. Isabel sama tvrdí, že není vhodnou paní k otrokům a sama by si raději vybrala být otrokyní než otrokářkou, ale své otroky nepropustí

²²³ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 283

²²⁴ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 293

²²⁵ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 293

²²⁶ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 302

a na konci románu raději dobrovolně odchází do kláštera, aby se nemusela potýkat s hrůzami otrokářského systému.

5.3 Mezilidské vztahy

V této poslední podkapitole zmíním problematiku mezilidských vztahů ovlivněných otroctvím. Otroctví mělo vliv na život otroka po všech možných stránkách a zasahovalo i do tak základní a přirozené sféry, jako byly rodinné vztahy.²²⁷ Narušené byly rodinné vazby mezi manželi, rodiči i dětmi, i vztahy mezi bělochy, mulaty²²⁸ i černochoy. Podrobněji se zaměřím na takzvané *blanqueamiento* neboli „bělení“ či „vybělení“²²⁹, jenž bylo na Kubě velmi běžnou záležitostí. Zmíním se i o míšencích (otrocích či svobodných), jelikož v románu hrají důležitou roli a míšení ras bylo důsledkem otroctví²³⁰ – mísili se běloši s černochoy dováženými na Kubu. Villaverde míšencům v románu věnuje důležitou roli a domnívám se, že jejich analýza je velmi podstatná pro celkové pochopení Villaverdeho postojů.

5.3.1 Rodinné vztahy

Jak jsem se již zmiňovala, v rámci otrokářské společnosti nebylo možné uzavřít běžný legitimní sňatek a tradiční rodiny v podstatě neexistovaly.²³¹ Ačkoli páni někdy povolili otrokům uzavřít manželství, mohli od sebe „manžele“ zase kdykoli rozdělit. To platilo i pro rodiny otroků s potomky. Děti dědily otrocký status po matce²³², a jelikož u otroků neexistovaly rodinné vazby, mohly být děti od rodičů odděleny.²³³ To byl i případ Marií de Regly. Zprvu Mariú oddělili od své novorozené dcery Dolores, též černošky, kterou měla s otrokem Dionisiem. María ji nesměla kojit ani o ni pečovat a starat se měla o dceru Gamboových, Adelu. Villaverde tím ukazuje, že otroctví narušovalo i tak intimní a základní součást života, jakou byla mateřská láska a možnost kojit vlastní dítě.

„- [...] ¡Con qué gusto le di de mamar! ¡No he sentido en mi vida mayor delicia! [...]“²³⁴

(„[...] Ani nevíte, s jakou radostí jsem ji kojila! Bože nikdy v životě jsem nepoznala větší radost! [...]“)²³⁵

²²⁷ KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 127

²²⁸ Mulat je míšenec bělocha a černocho. KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 163

²²⁹ KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 163

²³⁰ LÓPEZ CRUZ, Humberto. “Cecilia Valdés”: La mulatería como símbolo de identidad nacional en la sociedad colonial cubana. *Hispanófila*. 1999, no. 125. s. 53

²³¹ KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 9, 13

²³² KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 56

²³³ KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 140-141

²³⁴ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 325

²³⁵ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 333

„Que la esclavitud tiene fuerza de trastornar la noción de lo justo y de lo injusto en el espíritu del amo; que embota la sensibilidad humana; que afloja los lazos sociales más estrechos; que debilita el sentimiento de la propia dignidad y aun oscurece las ideas del honor, se comprende; pero que cierre el corazón al amor de padres o de hermanos a la simpatía espontánea de las almas tiernas, he aquí lo que se ve a menudo. No es, pues, extraño que María de Regla sintiese en lo profundo del pecho su separación a un tiempo de la hija, del padre de ésta y de Adela misma, para pasar el resto de sus días en el destierro del ingenio *La Tinaja*.“²³⁶

(„Je celkem pochopitelné, že otroctví a otrokářství má moc převrátit v duši pána představu o spravedlnosti, otupit cit, oslabit i ta nejsilnější společenská pouta, cit pro vlastní důstojnost a dokonce zmást pojetí cti, ale je naprosto neslýchané, aby potlačilo rodičovský cit nebo sourozeneckou lásku. Není proto nijak divné, že María de Regla nesmírně trpěla tím, že ji naráz připravili o dceru, jejího otce i Adelu a poslali ji strávit zbytek života do vyhnanství na farmě Džbán.“)²³⁷

María de Regla je jednou z důležitých postav. I přes veškeré útrapy, které prožívala, neztratila lidskost a soucit s ostatními. Nedělala rozdíly mezi dětmi, které ji byly svěřeny a žádné z nich nediskriminovala na základě jejich barvy pleti nebo původu.²³⁸ Všechny děti kojila bez rozdílu – černošku Dolores, mulatku Cecilii nebo bělošku Adelu. María de Regla může být považována za symbolickou matku všech tří ras²³⁹ a tedy i matku Kubánců, kteří byli též tvořeni všemi třemi rasami. Villaverde dává otrokyni za vzor obyvatelům Kuby a nabádá je, jak by se k sobě měli vzájemně chovat – bez předsudků, rozdílů a diskriminace. Domnívám se, že tím vyzývá čtenáře k hladkému a ohleduplnému průběhu integrace barevné části obyvatelstva do společnosti a přijetí faktu, že barevní obyvatelé jsou plnou součástí kubánské identity.

„María de Regla no hacía diferencia entre ellas, [...]“²⁴⁰

(„Obě děvčátka ve zdraví rostla a María de Regla nedělala mezi nimi žádný rozdíl [...]“)²⁴¹

Poté, co María přestala kojit Adelu, ji poslali za trest (o kterém jsem se již zmiňovala) na plantáž. Odtrhli ji nejen od dcery a manžela, ale i od Adely, kterou měla ráda jako své vlastní dítě. María na plantáži zažívala peklo a není se tedy čemu divit, že když jí mladý Španěl nabízel svobodu výměnou za její lásku, navázala s ním vztah. Španěl Mariu ale pouze využil, jak bylo

²³⁶ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 173

²³⁷ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 181-182

²³⁸ LÓPEZ CRUZ, Humberto. Op. cit., 1999. s. 55

²³⁹ LUIS, William. Op. cit., 1984. s. 17

²⁴⁰ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 172

²⁴¹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 181

tehdy časté, a z otroctví ji nevykoupil. Dívky, které poslouchaly Mariino vyprávění, ji kritizují. Otrokyň se však nechce smířit se svou tíživou situací²⁴² a vysvětluje dívkám své důvody:

„- [...] Pero pónganse en mi lugar por un momento. Vamos a ver: si por una desgracia impensada, [...], cualquiera de las niñas que me escuchan se vuelve mujer de color, y cuando más dura le parece la esclavitud viene un individuo, sea blanco, mulato o negro, feo o bonito, y le dice: [...] voy a libertarte. ¿Pensaría como piensa ahora de mí? ¿A que no! ¿Qué dulce no le parecería la palabra! ¿Qué buena, qué amable, qué angelical no le parecería la persona! [...] La libertad! ¿Qué esclavo no la desea? [...].“²⁴³

(„Slečny mi prominou, jestli jsem řekla něco nevhodného, ale měly by se vžít do mé tehdejší situace. Představte si, že by se některá z vás nějakým nešťastným nedopatřením proměnila v barevnou ženu a dostala se do otroctví. A ve chvíli, kdy by se její postavení zdálo nesnesitelné, přišel by nějaký muž, jedno jestli běloch, mulat nebo sebeškaredější černochoch, a řekl by: „[...] Vykoupím ti svobodu!“ Myslely byste si totéž, co si teď myslíte o mně? Ne! Svoboda! Jak sladce zní to slovo každému otrokovi!“²⁴⁴)

Na tomto příkladu lze demonstrovat obrovskou touhu nejen Marií, ale všech otroků, po svobodě. Domnívám se, že tím Villaverde kritizuje nejen otrokářský režim, ale zejména jeho obhájce a lidi, kteří si stále mysleli, že otroctví je prospěšné. Mariin příběh je jasnou zprávou a výzvou pro otrokáře, že otroci nejsou „spokojeni“ a otroctví mělo být již dávno zrušeno, jelikož je to přežitá instituce. Villaverde odsuzuje i nedostatek empatie u dívek. Nejspíše tím vyzývá čtenáře, aby byli vnímaví a snažili se pochopit jednání druhé osoby, což by též mohlo napomoci k lepšímu přijetí barevného obyvatelstva do společnosti.

Z Mariina vztahu s bělochem vzešel syn Tirso, mulat. Zde Villaverde opět ukazuje absurditu a paradoxy otroctví narušující rodinné vazby a jak se pod vlivem otroctví mění i Mariin přístup k dětem. María de Regla začala tíhnout více k Tirsovi, jelikož ji přibližoval k vysněné bílé rase.²⁴⁵ Naopak neměla tolik ráda Dolores, která jí připomínala její barvu pleti, již považovala za příčinu otroctví. Tirso však neměl matku příliš rád. Styděl se za ní, neboť byla černou otrokyň. Naopak Dolores svou matku milovala a často se přimlouvala u Adely za její propuštění z plantáže. Sourozenci Tirso a Dolores si byli cizí a za bratra a sestru se nepovažovali. Villaverde tím dokazuje, jak zvrhlý byl otrokářský systém a kam až zasahoval. Otroctví ovlivnilo i vztahy mezi mulaty a černochoy. Namísto toho, aby se tyto dvě nejspodnější vrstvy obyvatel spojily a snažily se společně prosadit svá lidská práva, nenašly mezi sebou pocit

²⁴² BILLE, Ebénézer. The function of the black feminine character in Cuban antislavery novel. *Revista Orbis*. 2010, vol. 15. s. 23

²⁴³ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 315

²⁴⁴ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 323-324

²⁴⁵ LÓPEZ CRUZ, Humberto. Op. cit., 1999. s. 56

vzájemnosti.²⁴⁶ Mulaté se snažili přiblížit k bělochům a naopak se chtěli distancovat od černé barvy pleti spojovanou s otroctvím, černoši na druhé straně záviděli mulatům jejich lepší postavení.

„Dolores y Tirso eran hermanos uterinos. La primera, [...], salió negra, [...]; el segundo, [...], salió mulato, [...]. De aquí provenía el que ellos no se viesen como tales hermanos, y que María de Regla quisiese más a Tirso, que mejoraba la condición, que, a Dolores, la cual perpetuaba el odioso color, causa aparente y principal, creía ella, de su inacabable esclavitud. [...] Tirso, su preferido, no la quería, más, se avergonzaba de haber nacido de negra, [...]. Al contrario, Dolores adoraba a su madre.“²⁴⁷

(„Dolores a Tirso byli nevlastní sourozenci od stejné matky: Dolores byla černá [...], a Tirso, [...], byl mulat [...]. Z toho důvodu ti dva v sobě bratra a sestru neviděli. María de Regla měla raději Tirsu, který si díky tomu, že byl mulat, polepšil, kdežto v Dolores viděla pokračovatelku nenáviděné barvy, která podle jejího mínění byla hlavní příčinou jejího věčného otroctví. Její milovaný Tirso ji však nemiloval, nýbrž se styděl za to, že se narodil z černošky. Zato Dolores ji zbožňovala.“)²⁴⁸

Domnívám se, že Villaverde chtěl, aby si lidé uvědomili, že otroci a mulati by se takto za normálních okolností nechovali, ale otroctví je nutilo podvědomě jednat proti jejich vůli a ovlivňovalo tak i jejich rodinné vztahy. Villaverde chce zřejmě na zmíněných úryvcích ukázat, že ani rodinná pouta nejsou pod vládou otroctví nenarušitelná a nedotknutelná a nejspíš si přál, aby se lidé zamysleli nad tím, zda má mít otroctví přednost i před mateřskou láskou a rodinnými vztahy.²⁴⁹

5.3.2 Blanqueamiento

Jak jsme zmínila výše, „vybělení“ bylo rozšířeným fenoménem. Bělošská vládnoucí vrstva přehlížela svobodné barevné obyvatele a nechtěla jim přiznat plná práva²⁵⁰, aby se nemusela dělit o svou moc. Barevné ženy se proto snažily uzavřít sňatek s bělochy, nebo s nimi alespoň počít dítě se světlejší pletí, které by jim pomohlo zlepšit svou svízelnou situaci a přiblížit je tak k vysněné bílé vrstvě.²⁵¹

Běloši se však ženili výhradně s běloškami, jelikož si chtěli zachovat čistotu krve, své společenské postavení a ekonomický status.²⁵² Bílé ženy byly proto vedeny k manželství pouze

²⁴⁶ KŘÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 164

²⁴⁷ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 174

²⁴⁸ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 182-183

²⁴⁹ WILLIAMS, Lorna V. The representation of the female slave in Villaverde's "Cecilia Valdés". *Hispanic Journal*. 1993, vol. 14, no. 1. s. 73

²⁵⁰ KŘÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 163

²⁵¹ KŘÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 64

²⁵² GUEVARA, Gema R. Inexacting Whitness: "Blanqueamiento" as a Gender-Specific Trope in the Nineteenth Century. *Cuban Studies*. 2005, vol. 36. s. 111

s bělochy. Byly kontrolovány, s kým navazují vztahy a měly tudíž menší stupeň sexuální svobody. Naopak mulatky či černošky, které se snažily navázat vztahy s bělochy, byly pro bílé muže dostupnější a tím pádem i lákavější.²⁵³

Běloši využívali barevné ženy zejména jako milenky kvůli jejich dostupnosti a to je také jedním z důvodů, proč byla míšenecká vrstva brzy velmi početná. Navíc většina barevných žen vnímala jako ostudné, pokud by se jim mělo narodit dítě tmavé pleti. Proto usilovaly, aby navázaly styky s bělochy a naopak mulaty s černochoy odmítaly. Spousta žen upřednostňovala nemanželské vztahy za účelem lepší budoucnosti pro své děti a obětovala se tak k jejich prospěchu. Pokud mulaté získali díky „vybělení“ *evropský vzhled a vystupování a dosáhli jistého majetku, mohl zákon dokonce svobodné míšence uznat za bílé a přiznat jim veškerá práva rádných kolonistů.*²⁵⁴ Podle toho soudím, že Villaverde nabádá čtenáře, aby tyto ženy neodsuzovali. Snažily se pouze zajistit lepší podmínky sobě a svým dětem. Viníka by společnost neměla vidět v těchto ženách, ale v otrokářském systému, který zapříčinil jejich složitou situaci a nutil je tím k chování, které bylo v rozporu s tehdejšími společenskými normami.

Příkladem snahy o „vybělení“ může být již zmíněný příběh Marie de Regly. Podobný osud potkal i Cecílii Valdésovou. Cecilia však odmítá přijmout úlohu milenky a snaží se tak vymanit z role oběti, do které ji společnost tlačí.²⁵⁵ Pevně věří, že si ji Leonardo vezme za manželku, ačkoli jí všichni říkají opak.

„- Y si cierta persona, que es a quien su merced se refiere, se casa conmigo, me colma de riquezas y me da muchos tunicos de seda, y me hace una señora ¿[...]“²⁵⁶

(„A co když se ten dotyčný, koho máte na mysli, se mnou ožení, zahrne mě bohatstvím, nakoupí mi hedvábné šaty, udělá ze mě paní [...]“)²⁵⁷

„- Diría que ese es un sueño irrealizable, un disparate, una locura. En primer lugar, él es blanco y tú de color [...]“²⁵⁸

(„Řeknu, že je to neuskutečnitelný sen, nesmysl, bláznovství. Především: on je běloch, kdežto ty jsi barevná [...]“)²⁵⁹

²⁵³ GUEVARA, Gema R. Op. cit., 2005. s. 114, 125

²⁵⁴ KRÍŽOVÁ, Markéta. Op. cit., 2013. s. 163

²⁵⁵ BILLE, Ebénézer. Op. cit., 2010. s. 12

²⁵⁶ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 190

²⁵⁷ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 200

²⁵⁸ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 190

²⁵⁹ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 200

Cecilia vezme osud do svých rukou a smrtí Isabel nebo Leonarda se snaží rozbít zaběhlý systém na Kubě.²⁶⁰ Její chování můžeme interpretovat jako pokus o vyhlášení své existence, vyslyšení mulatů a jejich problémů či jako obžalobu otrokářské bělošské společnosti, která v podstatě může za jejich těžkou situaci.²⁶¹

Kritikou bělošské otrokářské společnosti může být i incest, který je důsledkem Cecilia vztahu s Leonardem a jejího utajovaného původu. Pokud by neexistovala společnost rozdělaná otroctvím, barvou pleti a společenskými třídami, nebyla by potřeba skrývat mezirasové vztahy a nedocházelo by k takto závažným narušením rodinných vazeb. Incest může být symbolickým trestem za otroctví a Villaverde jím může kritizovat rasistickou společnost. Zároveň tím zřejmě varuje před dalšími podobnými případy, pokud se zachová otrokářský režim na Kubě.

Snahu o „vybělení“ kritizuje též mulat José Dolores Pimienta, jenž si stěžuje na bělochy, kteří je připravují o jejich míšenecké ženy. Pimienta neuznává zavedený otrokářský systém, který mu v podstatě bere lásku Cecilie. Necítí se být podřadný jinému etniku, což je i důvod, proč se postaví Leonardovi čelem a zabije ho.²⁶² Podle Lópeze Cruze může Leonardova smrt symbolizovat konec nadvlády jednoho etnika nad druhým²⁶³ a znamenat přijetí míšenců do společnosti.

„- [...] no tienen los blancos bastante con las suyas? ¿Por qué han de venir a quitarnos las nuestras? ¿Quién les ha dado semejante derecho? Nadie. [...]“²⁶⁴

(„[...] Ale copak jim ty jejich nestačí? Proč nám berou ještě ty naše? Jakým právem? Právem bílých? Kdo jim to právo dal? Nikdo. [...]“)²⁶⁵

Pimientovo chování je nejspíš voláním po uznání existence mulatů jako právoplatné rasy, která má nárok na stejné podmínky, jako mají běloši.²⁶⁶ Zároveň je jeho jednání varováním před míšeneckým povstáním, kdy mulaté vezmou osud do svých rukou.²⁶⁷ Villaverde tím zjevně opět nabádal k přijetí otroků i svobodných barevných obyvatel jako samostatných a svéprávných jedinců, kteří si uvědomují svou vlastní identitu v rámci společnosti. Přijetí

²⁶⁰ BILLE, Ebénézer. Op. cit., 2010. s. 12

²⁶¹ LÓPEZ CRUZ, Humberto. Op. cit., 1999. s. 53

²⁶² LÓPEZ CRUZ, Humberto. Op. cit., 1999. s. 58

²⁶³ LÓPEZ CRUZ, Humberto. Op. cit., 1999. s. 59

²⁶⁴ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1981. s. 107

²⁶⁵ VILLAVERDE, Cirilo. Op. cit., 1983. s. 116

²⁶⁶ LÓPEZ CRUZ, Humberto. Op. cit., 1999. s. 57

²⁶⁷ TESTA MUÑOZ, Juliana Filies. Op. cit., 2018. s. 301

otroků a míšenců jako plnoprávných a uvědomělých jedinců je zřejmě hlavním záměrem celého díla *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*.²⁶⁸

²⁶⁸ LÓPEZ CRUZ, Humberto. Op. cit., 1999. s. 55, 59

6 Závěr

V této bakalářské práci jsem se pokusila analyzovat Villaverdeho pojetí otroctví v románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. V první části práce jsem se snažila určit jeho názory na otrokářský systém a zjistit, co přesně Villaverdeho vedlo k vydání románu v době, kdy už bylo jisté, že otroctví na Kubě bude během pár let zrušeno a nebylo již třeba za jeho zrušení bojovat. Villaverdeho postoje nebylo však snadné určit, neboť, jak jsem zjistila, se velmi dlouhou dobu na toto téma vůbec nevyjadřoval. Villaverde zřejmě důkladně zvažoval, jak se k této instituci postavit a jakou formou by měl své názory sdílet. Podrobnějším rozborem jeho života jsem dospěla k závěru, že jeho postoje formovaly nejen historické, politické a kulturní události, ale i významné osobnosti devatenáctého století (jako byli již zmiňovaní Domingo del Monte nebo Villaverdeho manželka Emilia Casanovová de Villaverde), díky kterým naplno pochopil význam otrokářského režimu i otroctví jako takového, a rozhodl se vydat svůj nejvýznamnější román.

Na základě předchozí analýzy jsem došla k pár hlavním důvodům vydání *Cecilie Valdésové*. V první řadě bylo dílo veřejným vyjádřením Villaverdeho názorů na otroctví, aby o nich již déle nemohlo být pochyb a Villaverde nebyl neprávem označován za stoupence otrokářského systému. Dále jsem došla k poznatku, že se snažil svým dílem zřejmě nabádat čtenáře k pochopení těžké situace otroků a svobodných barevných obyvatel, čímž chtěl napomoci k jejich hladké integraci do společnosti. Villaverde si naplno uvědomoval, že jsou součástí kubánské identity a společnost by je měla přijmout bez diskriminace. Dalším důvodem vydání románu byl negativní dopad otrokářského systému na kubánské hospodářství i politickou situaci. Otroctví bylo hlavní příčinou ekonomické zaostalosti i setrvání ostrova pod španělskou nadvládou. Svým dílem chtěl tedy zřejmě Kubánce utvrdit ve správném rozhodnutí otroctví zrušit a zároveň je tím motivovat, aby se k této instituci nechtěli znovu vrátit. V neposlední řadě Villaverde samozřejmě kritizoval nelidské zacházení s otroky.

V závěrečné části mé práce jsem se věnovala přímo románu a jeho rozborem jsem se snažila potvrdit Villaverdeho postoje proti otroctví i svá předchozí tvrzení. Pasážemi s krutým zacházením s otroky a jejich týráním chtěl Villaverde ve čtenářích vzbudit pocit slitování a sounáležitosti s touto nejspodnější vrstvou společnosti, a nabádat je tak k odsouzení brutálního otrokářského režimu. Detailními a velmi realistickými scénami (například sebevraždy otroků) dokazoval, že otroci nebyli se svou situací spokojeni, jak si část bílé populace myslela, a ukazoval tak, že otroctví bylo zavrženíhodnou a přežitou institucí.

Villaverde podrobně popisoval, jaké pohnutky vedly otroky či svobodné barevné obyvatele k ne zrovna morálnímu chování (například mimomanželské vztahy, incest, vražda Leonarda) a příčinu jejich jednání nalézal vždy v otrokářském režimu. Ospravedlňoval tím jejich činy a ukazoval zvrácenou stránku otroctví, jež ovlivňovala život člověka ve všech směrech. Zároveň tím chtěl říct, že otroci, svobodní černoši i míšenci jednali pod tíhou otroctví a čtenáře tak nabádal, aby je za jejich činy neodsuzovali, ale naopak se snažili vžít do jejich situace. Na mnoha příkladech též vyvracel základní argumenty otroctví a potvrzoval tím, že otroci jsou rozumné lidské bytosti rovnocenné jiným rasám a je důležité přijmout je do společnosti bez předsudků a zaujatosti.

Resumé

Tato bakalářská práce si klade za cíl zanalyzovat pojetí otroctví v románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* kubánského autora Cirila Villaverdeho. *Cecilia Valdésová* vyšla v podobě povídky či jako román na pokračování již ve třicátých letech devatenáctého století, nicméně Villaverde tématu otroctví v těchto prvních vydáních nevěnoval velkou pozornost. Tou se zabýval až ve finální podobě *Cecilie Valdésové*, která vyšla roku 1882 ve Spojených státech amerických. Tato práce se zabývá výhradně touto konečnou podobou díla.

V úvodní části práce se zabývám společensko-historickým kontextem, v němž zmiňuji významné historické události a snažím se vyličit atmosféru tehdejší kubánské společnosti. Tuto část práce shledávám velmi podstatnou pro celkové pochopení Villaverdeho jednání, díla i některých událostí, o kterých se zmiňuji v průběhu celé své práce.

Jelikož román *Cecilia Valdésová* vyšel až v době, kdy otroctví již šlo ke svému konci, pokouším se objasnit, za jakým účelem byla *Cecilie Valdésová* vydána. K snadnějšímu pochopení Villaverdeho názorů na otroctví pokládám za důležité nastínit významné momenty jeho života, které ho formovaly a ovlivnily.

Podrobněji popisuji literární společnost vedenou Domingem del Montem, jejímž členem byl i Cirilo Villaverde. Literární společnost byla tvořena významnými intelektuály devatenáctého století a během sešlostí besedníci diskutovali nejen o literatuře, ale probírali i společenské a politické problémy na Kubě. Literární společnost Villaverdeho ovlivnila v mnoha ohledech, zejména však při výběru literárního směru a při tvorbě názorů na otroctví.

Další část práce se věnuje Villaverdeho politické činnosti, které zasvětil téměř celý svůj život v exilu v USA a díky níž zjistil opravdový rozsah a význam otroctví. Zaslouhou Villaverdeho politických aktivit můžeme snáze sledovat a určovat vývoj jeho postoje k této instituci.

V neposlední řadě se v práci zaměřuji i na další vlivy, které Villaverdeho formovaly. Jmenuji různá literární díla světových autorů, občanskou válku ve Spojených státech amerických, nebo vliv jeho manželky Emilie Casanovové de Villaverde.

Ve finální části se zabývám rozbořem díla *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*, na němž se pokouším doložit všechna svá předchozí tvrzení. Snažím se načrtnout tehdejší smýšlení bílé populace ohledně otroctví a ukázat těžké postavení otroka. Zmiňuji se o žalostných podmínkách a krutých trestech, které otroky často stíhaly. Podrobněji se též

věnuji dalším společenským problémům spojených s otroctvím. Na jejich příkladech se snažím definovat účel díla a Villaverdeho názory na otrokářský režim.

Na závěr opakuji a zdůrazňuji, že Villaverde bezpochyby patří mezi proti-otrocké spisovatele. Svým dílem se snažil ovlivnit a změnit smýšlení tehdejší společnosti. *Cecilia Valdés* ji vyzývala k lidskému jednání, odmítnutí otrokářské instituce a přijetí afrokubánské populace do společnosti.

Resumen

Esta tesina tiene como objetivo analizar el concepto de esclavitud en la novela *Cecilia Valdés o la Loma del Ángel* del autor cubano Cirilo Villaverde. *Cecilia Valdés* se publicó en forma de cuento y como folletín ya en la década de 1830, pero Villaverde no se dedicó al tema de la esclavitud en ninguna de estas primeras ediciones. De la esclavitud trató solo en la forma final de *Cecilia Valdés*, que fue publicada en 1882 en los Estados Unidos. Este trabajo se ocupa meramente de esta forma definitiva de la novela.

En la introducción me dedico al contexto sociohistórico – aludo eventos históricos importantes y me ocupo de la descripción de la atmósfera social en Cuba. Esta parte del trabajo la encuentro muy significativa para la comprensión general del comportamiento de Villaverde, de su obra y de los eventos que menciono en el transcurso de mi trabajo.

Como *Cecilia Valdés* fue publicada en un momento en que la esclavitud estaba llegando a su fin, intento aclarar con qué propósito Villaverde publicó *Cecilia Valdés*. Para facilitar la comprensión de las opiniones de Villaverde sobre la esclavitud, me parece importante describir los momentos fundamentales de su vida que le influenciaron y formaron.

La siguiente parte del trabajo está dedicada a la tertulia literaria dirigida por Domingo del Monte, de la cual también fue miembro Cirilo Villaverde. La tertulia estaba compuesta por destacados intelectuales del siglo XIX, y durante las reuniones los contertulios discutían no solo sobre la literatura, sino también sobre los problemas sociales y políticos en Cuba. La tertulia literaria influyó en Villaverde de muchas maneras, pero especialmente en la elección de su concepto de la creación literaria y en la formación de sus puntos de vista sobre la esclavitud.

Más adelante describo con detalle las actividades políticas de Villaverde, a las que dedicó casi toda su vida en el exilio en los Estados Unidos y gracias a las cuales descubrió el verdadero alcance y significado de la esclavitud. Gracias a sus actividades políticas, podemos observar y determinar más fácilmente la evolución de su postura sobre esta institución.

Además, menciono otras influencias que jugaron un papel importante en la trayectoria literaria de Villaverde. Nombro varias obras literarias de autores mundiales, la Guerra Civil en los Estados Unidos o la influencia de su esposa Emilia Casanova de Villaverde.

En la última parte, me ocupo del análisis de la novela *Cecilia Valdés o la Loma del Ángel*, en el que intento demostrar todas mis declaraciones anteriores. Trato de esbozar

las opiniones de la población blanca sobre la esclavitud y mostrar la difícil posición de los esclavos. Menciono las condiciones penosas y los castigos crueles que a menudo los esclavos recibían. También hablo con más detalle de otros problemas sociales asociados con la esclavitud. Utilizando los ejemplos de la novela, trato de definir el propósito de la novela y de las opiniones de Villaverde sobre el régimen esclavista.

En conclusión, repito y enfatizo que Villaverde fue sin duda un escritor antiesclavista. Con su trabajo intentó influir y cambiar las opiniones de la sociedad de su época. *Cecilia Valdés* apeló a los blancos y criollos que actuaran con humanidad, rechazaran la institución esclavista y aceptaran a la población afrocubana en la sociedad.

Seznam použité literatury

ÁLVAREZ AMELL, Diana. The Strange Case of Narciso: Cirilo Villaverde's Politics. *Camino Real*, 9:12. Alcalá de Henares: Instituto Franklin, UAH, 2017. [on-line] [cit. 2020-3-24] Dostupné z:

<<https://www.institutofranklin.net/wp-content/uploads/2019/03/7.-Diana-%C3%81lvarez-Amell.pdf>>

ÁLVAREZ GARCÍA, Imeldo. *Acerca de Cirilo Villaverde*. Ciudad de La Habana, Cuba: Editorial Letras Cubanas, 1982.

ÁLVAREZ ÁLVAREZ-AMELL, Diana. Las dos caras de Cecilia Valdés: entre el romanticismo y el nacionalismo cubano. *Hispania*. 2000, vol. 83, no. 1. [on-line] [cit. 2020-4-28] Dostupné z:

<<https://www.jstor.org/stable/346108>>

ANZZOLIN, Kevin. Hurry Up and Wait: Horology, Morality, and Irony in Cirilo Villaverde's *Cecilia Valdés o la Loma del Angel*. *Afro-Hispanic Review*. 2016, vol. 36, no. 1. [on-line] [cit. 2020-5-7] Dostupné z:

<<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=21&sid=a51ce364-c099-4fe6-b9f7-739f48181ad1%40sdc-v-sessmgr01>>

BĚLIČ, Oldřich. *Španělská literatura*. Praha: Orbis, 1968.

BUENO, Salvador. *Costumbristas cubanos del siglo XIX*. Caracas: Biblioteca de Ayacucho, 1985.

BUENO, Salvador. *Domingo del Monte*. Ciudad de La Habana, Cuba: Unión de Escritores y Artistas de Cuba, 1986.

BUENO, Salvador. *Figuras cubanas: breves biografías de Grandes Cubanos del siglo 19*. La Habana: Comisión Nacional Cubana de la Unesco, 1964.

BUENO, Salvador. *Historia de la Literatura Cubana*. La Habana: Editorial Nacional de Cuba, 1963.

CASANOVA DE VILLAVARDE, Emília. *Apuntes biográficos de Emilia Casanova de Villaverde, escritos por un contemporáneo*. Nueva York, 1874. [on-line] [cit. 2020-4-7] Dostupné z:

<<https://archive.org/details/apuntesbiografico00casa/page/n6/mode/2up>>

FIGUERO SÁNCHEZ, Cristo Rafael. Cecilia Valdés: conflictos sociales raciales de la protonación cubana. *Cuadernos de Literatura*. 2008, vol. 13, no. 25. [on-line] [cit. 2020-4-28] Dostupné z:

<<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=a51ce364-c099-4fe6-b9f7-739f48181ad1%40sdc-v-sessmgr01>>

GOTT, Richard. *Kuba: nové dějiny*. Přel. Jiří Kunc. Praha: BB/art, 2005

GUEVARA, Gema R. Inexacting Whiteness: “Blanqueamiento” as a Gender-Specific Trope in the Nineteenth Century. *Cuban Studies*. 2005, vol. 36. [on-line] [cit. 2020-5-7] Dostupné z:

<<https://www.jstor.org/stable/24486141>>

HOLLINGSWORTH, C. Cirilo Villaverde and Realism: The Theme of Slavery in Cecilia Valdés. *Caribbean Studies*. 1976, vol. 15, no. 4. [on-line] [cit. 2020-4-28] Dostupné z:

<<https://www.jstor.org/stable/25612721>>

KAŠPAR, Oldřich. *Dějiny Karibské oblasti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. Dějiny států.

KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013.

LAZO, Rodrigo. „A Man of Action“: Cirilo Villaverde as Trans-American Revolutionary Writer. In HERRERA-SOBEK, María – SÁNCHEZ KORROL, Virginia. *Recovering the U. S. Hispanic Literary Heritage: Volume III*. Houston: Arte Público Press, 2000. [on-line] [cit. 2020-3-24] Dostupné z:

<<http://web.a.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fNTc3ODcwX19BTg2?sid=3dde3a56-5f8f-483d-b43d-ebb9685e43e2@sessionmgr4007&vid=0&format=EB&rid=1>>

LAZO, Rodrigo. *Writing to Cuba: filibustering and Cuban exiles in the United States*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2005. [on-line] [cit. 2020-3-24] Dostupné z:

<<http://eds.a.ebscohost.com/eds/ebookviewer/ebook/bmx1YmtfXzE0NzU2NF9fQU41?sid=a51ce364-c099-4fe6-b9f7-739f48181ad1@sdc-v-sessmgr01&vid=11&format=EB&rid=1>>

LÓPEZ CRUZ, Humberto. "Cecilia Valdés": La mulatería como símbolo de identidad nacional en la sociedad colonial cubana. *Hispanófila*. 1999, no. 125. [on-line] [cit. 2020-5-7] Dostupné z:

<<https://www.jstor.org/stable/43807133>>

LUIS, William. Cecilia Valdés. The Emergence of an Antislavery Novel. *Afro-Hispanic Review*. 1984, vol. 3, no. 2. [on-line] [cit. 2020-4-28] Dostupné z:

<<https://www.jstor.org/stable/23054076>>

LUIS, William. Cirilo Villaverde. In SOLÉ, Carlos – ABREU, Maria Isabel. *Latin American writers*. New York: Scribar, 1989. [on-line] [cit. 2020-4-28] Dostupné z:

<[https://go-gale-](https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?sw=w&id=GALE%7C9780684316574&p=GVRL&u=karlova&v=2.1&it=etoc)

[com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?sw=w&id=GALE%7C9780684316574&p=GVRL&u=karlova&v=2.1&it=etoc](https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?sw=w&id=GALE%7C9780684316574&p=GVRL&u=karlova&v=2.1&it=etoc)>

MYERS, Megan Jeanette. Literary Crossover in the Domingo del Monte Tertulia: Anselmo Suárez y Romero's and Cirilo Villaverde's C. Valdés Protagonists. *Hispania*. 2017, vol. 100, no. 2. [on-line] [cit. 2020-3-24] Dostupné z:

<<https://www.jstor.org/stable/26387775>>

OPATRNÝ, Josef. *Kuba*. Praha: Libri, 2002. Stručná historie států.

PAVELKA, Jiří – POSPÍŠIL, Ivo. *Slovník epoch, směrů, skupin a manifestů*. Brno: Georgetown, 1993. [on-line] [cit. 2020-3-24] Dostupné z:

<<https://kramerius-vs.nkp.cz/view/uuid:47d1e940-5f23-11e3-ac69-005056827e51?page=uuid:bb912680-9cc1-11e3-8b69-005056825209>>

RAKOVÁ, Svatava – OPATRNÝ, Josef. *USA*. Praha: Libri, 2003. Stručná historie států. [on-line] [cit. 2020-4-7] Dostupné z:

<<https://kramerius-vs.nkp.cz/view/uuid:9f4b0230-ecac-11e3-a2c6-005056827e51?page=uuid:15cf10b1-fe99-11e3-a680-5ef3fc9bb22f>>

RIVAS, Mercedes. *Literatura y esclavitud en la novela cubana del siglo XIX*. Sevilla: Escuela de Estudios Hispano-Americanos de Sevilla, 1990.

ROSELL, Sara. Revisión de mitos en torno a Cecilia Valdés y Francisco: de la novela del siglo XIX al cine. *Hispania*. 2000, vol. 83, no. 1. [on-line] [cit. 2020-4-28] Dostupné z:

<<https://www.jstor.org/stable/346109>>

SACO, José Antonio, Eduardo TORRES-CUEVAS a Arturo SORHEGUI. *Acerca de la esclavitud y su historia*. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1982.

SUÁREZ-MURIAS, Marguerite C. Variantes Autóctonas de la Novela Romántica en Hispanoamérica. *Hispania*. 1960, vol. 43, no. 3. [on-line] [cit. 2020-4-28] Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/335489>>

TESTA MUÑOZ, Juliana Filies. Miedo blanco y amenaza negra: ejemplos de resistencia afrocubana en Cecilia Valdés. *Confluenze*. 2018, vol. 10, no. 2. [on-line] [cit. 2020-5-7] Dostupné z: <<https://confluenze.unibo.it/article/view/8863>>

TINDALL, George Brown – SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických*. Přel. Alena Faltýsková. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. [on-line] [cit. 2020-4-7] Dostupné z: <<https://kramerius-vs.nkp.cz/view/uuid:ec979c30-9d45-11e3-a744-005056827e52?page=uuid:689ddde0-afd8-11e3-a597-5ef3fc9bb22f>>

VILLAVERDE, Cirilo. Carta a Enrique Trujillo. In *La anexión de Cuba á los Estados Unidos. Polémica entre los sres Juan Bellido de Luna y Enrique Trujillo*. New York: El Porvenir, 1892. [on-line] [cit. 2020-3-24] Dostupné z: <<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.hxmegv&view=1up&seq=156>>

VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdés o la Loma del Angel*. Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1981.

VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Přel. Josef Hajný. Praha: Práce, vydavatelství a nakladatelství ROH, 1983.

VILLAVERDE, Cirilo. Narciso López. *Revista cubana: periódico mensual de ciencias, filosofía, literatura y bellas artes*, 1891, vol. XIII. [on-line] [cit. 2020-3-24] Dostupné z: <https://prensahistorica.mcu.es/catalogo_imagenes/grupo.do?path=1000248046&presentacion=pagina®istrardownload=0&idBusqueda=30320&posicion=10>

VILLAVERDE, Cirilo. *Diario del rancheador*. La Habana: Letras Cubanas, 1982.

WILLIAMS, Lorna V. The representation of the female slave in Villaverde's "Cecilia Valdés". *Hispanic Journal*. 1993, vol. 14, no. 1. [on-line] [cit. 2020-5-7] Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/24487722>>